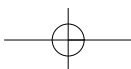
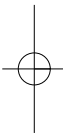

EL DRET CIVIL DE CATALUNYA*

* Amb la col·laboració de l'Honorable Dr. Agustí Bassols i Parés, jurista de reconegut prestigi, acadèmic i exconseller de Justícia.

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ AL DRET CIVIL CATALÀ

1. LA HISTÒRIA FINS A LA RESTAURACIÓ DE LA DEMOCRÀCIA	27
1.1 Els primers documents jurídics	28
1.2 Antecedents històrics: Decret de Nova Planta de 1716	30
1.3 Memòria de Duran i Bas i els Projectes d'Apèndix	31
1.4 La Generalitat de Catalunya de la segona República	33
1.5 El primer Congrés Jurídic Català	35
1.6 La Dictadura franquista	36
1.7 La Compilació del dret civil especial de Catalunya, de 21 de Juliol de 1960	37
1.8 El Segon Congrés Jurídic Català	40
2. L'ARRIBADA DE LA DEMOCRÀCIA	41
2.1 La reforma legislativa de la Generalitat reinstaurada. Proposició no de Llei de 1981. Adequació de la Compilació de 1960 a la Constitució de 1978	41
2.1.1 <i>Antecedents</i>	41
2.1.2 <i>Proposició no de llei</i>	43
2.1.3 <i>Document de síntesi</i>	44
2.1.4 <i>La proposició de Llei</i>	46
2.2 El Decret legislatiu 1/1984, de 19 de juliol	47
2.2.1 <i>El contingut de la reforma</i>	47
2.2.2 <i>Aspectes importants de la reforma</i>	48
2.3 Simposi de Lloret de Mar —1985— amb motiu del XXVè aniversari de la Compilació del dret civil especial de Catalunya de 1960	51
2.3.1 <i>Simposi de Lloret de Mar</i>	51

2.3.2 <i>Treballs preparatoris</i>	53
2.3.3 <i>Acte de commemoració del XXV aniversari de la Compilació</i>	54
2.3.4 <i>Acte de cloenda del Simposi</i>	55

LEGISLAR, CREAR NOU DRET I ANAR CAP A LA CODIFICACIÓ DEL DRET CIVIL CATALÀ

3. EL SISTEMA DE LES LLEIS ESPECIALS I LA CODIFICACIÓ.	
LLEIS APROVADES PEL PARLAMENT DE CATALUNYA	
DES DE 1985 A 1991	58
3.1 Dret civil i codificació	58
3.2 Lleis aprovades pel Parlament de Catalunya en matèria successòria des de 1985 a 1991	60
3.2.1 <i>Llei 9/1987, de 25 de maig, de Successió Intestada</i>	60
3.2.2 <i>La Llei 11/ 1987, de 25 de maig, de Reforma de les Reserves legals</i>	62
3.2.3 <i>La Llei 8/1990, de 9 d'abril, de la Llegítima</i>	62
3.2.4 <i>Codi de Successions per causa de mort</i>	63
3.3 Lleis especials en matèria de Família	72
3.3.1 <i>Codi de Família</i>	72
3.3.2 <i>Llei sobre unions estables de parella</i>	80
3.3.3 <i>Llei sobre situacions convivencials d'ajuda mútua</i>	84
3.3.4 <i>Llei de Mediació familiar</i>	88
3.4 L'Observatori de Dret Privat de Catalunya	92
3.5 Estructura del futur Codi Civil de Catalunya. Sistema de codi obert	95
3.5.1 <i>Proposta de sistemàtica d'Índex de Codi Civil</i>	95
3.5.2 <i>Llei Primera del Codi Civil</i>	97
3.5.3 <i>Projecte de llei i Proposició de llei de la Segona Llei del Codi Civil de Catalunya</i>	100

INTRODUCCIÓ AL DRET CIVIL CATALÀ¹

1. La història fins a la restauració de la democràcia

Hem viscut un procés de recuperació de l'identitat de Catalunya durant el qual es fa evident la manca de coneixement dels trets culturals més característics del nostre poble. Per això, no podem oblidar que el dret, juntament amb la llengua, constitueix el fonament de la nostra personalitat.

Malauradament vàrem constatar que les circumstàncies de la història recent han reportat un cert oblit, a nivell general, del dret català, encara que aquest mantingui la seva vigència i sigui prou conegut i defensat pels juristes professionals.

La gent, però, en general, no té una idea clara de com s'ha format el dret civil, pel qual es regeix, ni quines són les seves institucions més peculiars. I per això, hem preparat aquesta mena d'introducció al nostre dret, per donar unes pinzellades bàsiques que l'apropin a la gent.

Què és el dret civil? És aquella part del dret privat que regula les relacions ordinàries i més generals de la vida. És el dret més íntim. Es troba en les relacions personals entre els ciutadans, en els diversos aspectes de la vida, des del seu naixement, fins a les conseqüències de la seva mort.

I el dret civil català, tal i com ho va expressar la ponència encarregada de la revisió de la Compilació del dret civil català de 1960, «constitueix, juntament amb la llengua, una de les produccions culturals més importants del poble català, un dels principals exponents de la seva identitat com a poble, i per tant, un dels punts de referència essencials

1. Aquest capítol introductor al dret civil català és un resum extret d'una publicació del Departament de Justícia de l'any 1985, de Josep M. Mas i Solench.

a l'hora d'identificar Catalunya com a producte d'un procés històric específic».

El desenvolupament del dret va lligat a l'evolució històrica del país. Les circumstàncies socials o polítiques d'una determinada època imposen unes solucions als conflictes que sorgeixen i si resseguim els trets més importants de la història de Catalunya ens facilitarà un millor coneixement de les seves lleis i de les seves institucions.

1.1 ELS PRIMERS DOCUMENTS JURÍDICS

Són *les sentències judicials*, que dirimeixen els conflictes entre les persones d'igual o diferent condició.

Les conveniències: Arranjaments pactats entre particulars o entre els particulars i el sobirà. Així començava *el pactisme*, una de les característiques del dret i de la personalitat del caràcter català (segles XI-XII).

En aquesta època apareixen també, *les Constitucions de Pau i Treva*, d'origen eclesiàstic. Eren reunions de caràcter mixt presidides pel comte de Barcelona, per tal d'assegurar la pau pública i la seguretat de les persones i béns amb la suspensió de la violència durant certs períodes.

Els Usatges de Barcelona: Va ser el primer Codi Feudal europeu. Es tracta d'una compilació de textos jurídics recollida entre els períodes de 1064 i 1150. Constitueixen l'element primordial i bàsic del dret dels catalans. Primer van ser redactats en llatí i més tard van ser traduïts al català. És un dret realista; fou creat a poc a poc, a mesura de les necessitats, sobre la base de l'exercici diari de la justícia en casos concrets.

Al segle XV els Usatges foren integrats en la primera Compilació del dret català.

A partir del segle XII, en les seves darreries, s'introdueix a Catalunya *el dret comú*, que és el dret romà, canònic i feudal, que provoca un desplaçament del dret anterior i, a la vegada, actua com un element integrador del nostre sistema jurídic. I és d'aquesta manera que el dret romà s'introdueix a casa nostra.

Legislació real: Eren *les pragmàtiques* o disposicions generals re-

latives a matèries d'interès divers. **Els privilegis**, disposicions de caràcter particular concedides a municipis o grups determinats. I també les sentències i les cartes de població, que eren concessió de privilegis a pobles recentment constituïts.

Legislació de les Corts: Ja l'any 1283, amb Pere el Gran, es varen convocar les Corts i varen aprovar unes constitucions que són bàsiques per al dret català futur. Ja no és el Comte qui legisla exclusivament, sinó les Corts presidides per aquell. Es podien aprovar tres tipus de lleis, segons qui fes la proposta:

- Constitucions, d'iniciativa reial.
- Capítols de cort, que partien dels braços (prelats, cavallers i ciutadans) i eren aprovades pel monarca,
- Actes de cort, disposicions reials atorgades fora de les corts però confirmades després.

Dret local: Era el dret propi o particular de determinats llocs o ciutats. Comencen a formar-se al segle XIII i són coneguts com a Costums. Són coneguts els Costums de Lleida, Girona, etc. I molt especialment, els Costums de Tortosa, ja que va ser el primer cos jurídic escrit en català.

El Llibre del Consulat del Mar: Recull i sistematitza els costums i les experiències de la vida marinera d'un ample sector del Mediterrani. Va ser traduït a diverses llengües i es convertí en el Codi Marítim, del Mediterrani i de l'Atlàntic, i ha estat font d'inspiració del dret marítim modern.

Les tres Compilacions: *La primera* és de 1495 i consta de dos volums. El primer volum contenia la legislació de Corts, els Costums i les Commemoracions de Pere Albert. En el segon, es contenia les disposicions del rei, i el *Recognoverum proceres* (recull de costums). S'aprova sota el regnat de Ferran el Catòlic.

Un segle després de la primera compilació es procedia a fer una de nova, *la segona*, que recollís la legislació posterior a 1495. Es dona a conèixer el 1589 i consta de tres volums.

La tercera Compilació és la de 1702, però la seva vigència pel que fa al dret públic va durar molt poc temps, doncs ja es va dictar el Decret de Nova Planta, que va posar fi a l'autonomia del país i les Corts varen quedar abolides. Des d'aquell moment el Govern serà la Reial Audiència, presidida pel Capità General. Catalunya deixa de ser un Principat.

Segons el Decret de Nova Planta el dret privat era conservat, però destinat a fossilitzar-se atès que les Corts eren abolides i per tant cap llei podia aprovar-se. Va ser promulgat el 16 de gener de 1716.

1.2 ANTECEDENTS HISTÒRICS: DECRET DE NOVA PLANTA DE 1716

El segle XVIII s'enceta pràcticament amb l'inici de la monarquia borbònica.

La decisió de Felip Vè promulgant el Decret de 1707, origen dels Decrets de Nova Planta, no va ser només el motiu simplista de castigar uns súbdits rebels, sinó també la introducció d'una nova mentalitat política, introduïnt les lleis castellanes perquè aquestes lleis oferien menys problemes als nous principis polítics.

El text del Decret de 1707, deia explícitament: «...Reducir tots els regnes d'Espanya a la uniformitat d'unes mateixes lleis, usos, costums i tribunals, governant-se tots per les lleis de Castella...».

L'origen de tot el problema de les reformes del dret català, es troba en el Reial Decret de Nova Planta, de 16 de gener de 1716, amb la supressió de les nostres Corts, la Generalitat i tot el dret públic català. Llavors, es va restablir el dret civil aleshores vigent a Catalunya, o sigui, la Compilació de 1704, de les «constitucions i altres drets de Catalunya» i va succeir una insòlita situació: el dret quedava orfe del seu organisme generador i d'actualització, les Corts, i condemnat, per tant, a una fossilització forçosa.

Aleshores, la legislació civil catalana va quedar sota l'única empara dels tribunals, amb risc evident d'inaplicació progressiva; risc molt més greu perquè el punt 40 del mateix Decret de Nova Planta va derogar les prohibicions d'extrangeria.

Aquesta derogació deixava oberta la porta a la incorporació de jutges castellans, desconexedors del nostre dret i de la nostra llengua.

Calia reaccionar contra aquest estat de coses, agreujat pels propòsits unificadors i codificadors apareguts a principis del segle XIX, coincidint amb els primers símptomes de debilitament del nostre dret, al cap de cent anys amb la situació descrita.

El Decret de Nova Planta de Catalunya, contenia dos articles relatius a la subsistència del dret privat propi de Catalunya.

L'art. 56, que establia que les constitucions eren restablertes i l'art. 57, que mantenia la vigència del Llibre del Consulat de Mar.

Aquest Decret va portar una sèrie de conseqüències. Si bé es mantenia l'ordenament jurídic privat, en la seva integritat, se'l privava de les seves fonts de producció. I per tant, condemnat a la fossilització i al fet que resultés completament anacrònic.

Amb el Decret de Nova Planta, les conseqüències no només van ser jurídiques, sinó també polítiques, ja que se suprimia tota l'organització político-administrativa existent a Catalunya fins aquell moment, substituint-les per altres de patró netament castellà.

La idea centralitzadora es reflexaria també a l'Administració de Justícia, ja que al dependre la nova Audiència d'organismes centrals, aquests van procurar enviar a Catalunya jutges castellans que ni coneixien l'Ordenament Jurídic català ni la llengua.

1.3 MEMÒRIA DE DURAN I BAS I ELS PROJECTES D'APÈNDIX

En el decurs d'aquest llarg període es van produir uns fets de la màxima importància. Cronològicament, cal mencionar, en primer lloc, el Reial decret de 2 de febrer de 1880, en virtut del qual es dicten disposicions encaminades a l'elaboració d'un Codi Civil general, pel qual s'ordenava la incorporació d'un jurista qualificat per a cada un dels territoris de Catalunya, Aragó, Navarra, el País Basc, les Illes Balears i Galícia, a la secció primera de la comissió de codificació espanyola,

amb l'encàrrec de redactar una memòria sobre els principis i les institucions de dret foral.

El jurista Manuel Duran i Bas fou designat per aquest càrrec i va redactar la importantíssima *«Memoria sobre las instituciones del derecho civil de Catalunya»*, obra d'obligada consulta, fonamental sempre que es parla de la subsistència i reforma del dret català, i que va tenir gran transcendència en la seva posterior evolució.

Poc després es va publicar la Ley de Bases del Código Civil, d'11 de maig de 1888, sota la vigència de la Constitució de 1876, l'art. 75 de la qual declarava: *«Unos mismos códigos regirán para toda la monarquía, sin perjuicio de las variaciones que por particulares circunstancias determinen las leyes»*.

Els arts. 5 i 6 d'aquesta llei disposaven la conservació «por ahora» en tota la seva integritat, del dret foral allà on subsistís, i la formulació dels apèndixs al Codi Civil.

Deu anys després, tot continuava igual. Duran i Bas, aleshores Ministre de Gràcia i Justícia, va aprofitar la reorganització de la comissió general de codificació, per modificar dissimuladament la intencionalitat de la normativa vigent, en disposar que els projectes d'apèndix, als quals semblava atorgar un caràcter de permanència, fossin redactats per comissions especials de lletrats de les províncies corresponents, nomenats pel govern.

A partir d'aquell moment, els projectes d'apèndix o els treballs i memòries van proliferar.

Ja amb anterioritat, l'avui extingida Acadèmia de Dret de Barcelona havia publicat un projecte d'apèndix de 156 articles.

També l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, ara de Catalunya, va aprovar una Memòria, en sessió de 28 d'agost de 1899, sobre les institucions jurídiques que convenia conservar.

I és de destacar l'apèndix de dret català al Codi Civil, que, partint de la memòria de Duran i Bas, abans de la promulgació del Codi Civil, va ser finalitzat l'any 1930.

Aquest darrer projecte fou l'únic elevat al ministre de Gràcia i Justícia, en data 18 de novembre de 1930.

1.4 LA GENERALITAT DE CATALUNYA DE LA SEGONA REPÚBLICA

Va obrir-se, immediatament després, el parèntesi de la Generalitat de Catalunya de la II República, durant el qual Catalunya va recobrar, si bé d'una manera migrada i efímera, la seva sobirania legislativa.

Per primera vegada des del 1714, els anomenats drets forals, sempre amenaçats de desaparició o d'absorció per un Codi Civil general, obtenien el reconeixement de la seva substantivitat.

L'art. 15 de la Constitució de 1931¹ proclamava l'estructura plurilegislativa de l'Estat espanyol que, pel que fa a Catalunya, era completada per l'art. 12 de l'Estatut d'Autonomia de 1932.²

La promulgació d'un Codi Civil català va aparèixer ja en el programa del primer govern de la Generalitat (desembre de 1932)

L'any 1932, va tornar a posar-se sobre la taula el tan esmentat projecte d'apèndix de 1930. El grup parlamentari de la Lliga Catalana va presentar una Proposició de Llei que declarava vigent l'apèndix al Codi Civil redactat per l'antiga comissió, amb la seva utilització com a pas previ i necessari per a la seva reforma i modernització i ho considerava com la millor solució provisional, a fi d'evitar de seguida l'aplicació abusiva del Codi Civil i permetre la immediata elaboració d'un Codi Civil propi.

Esquerra Republicana propugnava, en canvi, l'abandó de tot projecte d'apèndix i l'inici immediat de la tasca de la seva modernització, per

1. Article 15 de la Constitució de 1931. Corresponde al Estado espanyol la legislación, y podrá corresponder a las regiones autónomas la ejecución, en la medida de su capacidad jurídica, a juicio de las Cortes, sobre las siguientes materias: la legislación penal, social, mercantil y procesal, y en cuanto a la legislación civil, la forma del matrimonio, la ordenación de los registros e hipotecas, las bases de las obligaciones contractuales y la regulación de los estatutos personal, real y formal para coordinar la aplicación y resolver los conflictos entre las distintas legislaciones civiles de España.

2. Article 12 de l'Estatut d'Autonomia de 1932, paràgraf primer. Correspon a la Generalitat la legislació exclusiva en matèria civil, exceptuant el que es disposa en l'article primer de la Constitució, i l'Administrativa que li és plenament atribuïda en aquest Estatut.

mitjà de lleis especials que al seu dia podrien constituir un Codi Civil català.

Però el que és realment important, i cal remarcar, és que els dos grans partits estaven d'acord en l'objectiu final: l'elaboració d'un Codi Civil complet i modern per a Catalunya.

Va imposar-se la tesi d'Esquerra i el Parlament de Catalunya va aprovar les Lleis Civils següents:

- Llei de Majoria i Habilitació d'Edat, de 8 de juny de 1934. Aquesta llei responia al natural propòsit d'adequar-la als 21 anys (en lloc del 25), com en la majoria dels països europeus.
- Llei sobre la Capacitat Jurídica de la dona i els cònjuges, de 19 de juny de 1934. Aquesta llei venia exigida, en certa manera, per l'art. 43 de la Constitució i, per altra part, també el projecte d'apèndix de 1930 havia suprimit la llicència marital.
- Llei de Successió Intestada, de 7 de juliol de 1936. Aquesta llei va trencar, sense justificació, els principis clàssics del dret successori propis de Catalunya i va situar el cònjuge, en l'ordre successori, per darrera dels ascendents i dels germans i nebots del consort premort, sense millorar substancialment la seva situació en relació amb la del Codi Civil, que s'aplicava llavors.
- Llei de Contractes de Conreu, aprovada el 21 de març de 1934, que va anar precedida i seguida per altres disposicions legislatives sobre dret agrari. Aquesta llei es va distingir pel seu marcat caràcter polèmic.

A causa del caràcter efímer de la seva vigència, la legislació del Parlament català de l'època de la República ha estat sobrevalorada i mitificada.

1.5 EL I CONGRÉS JURÍDIC CATALÀ

Un altre fet rellevant va consistir en la celebració del I Congrés Jurídic Català, el juny de 1936, convocat per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació.

Entre d'altres es va plantejar com a tema l'estudi i l'orientació general sobre la reforma del dret civil català, i la conveniència o no de la immediata codificació. Es varen fixar les bases del que hauria de ser el Codi Civil de Catalunya, sobre la base de *dues tendències*: la de mantenir l'esperit que havia informat el dret civil català, al llarg de la seva història, unint-lo a la necessitat de renovació i reforma, que seria *la segona tendència*, d'acord amb les necessitats del poble de Catalunya.

D'acord amb aquestes dues tendències, es proposava la conservació dels principis següents:

- El de llibertat civil.
- El de l'esperit familiar que informa el dret familiar patrimonial.
- El del suport ètic i espiritualista de les institucions jurídiques.
- El del principi de llibertat de disposició i del sistema de legítima, així com la sobrietat adoptada en matèria de formes testamèntriques.

D'acord amb la segona tendència, és a dir, la que propugnava la renovació del dret català vigent en aquell moment, es proposaven reformes en el dret de família, recomanant l'acceptació del principi de la lliure investigació de la paternitat; en els drets reals, recomanava ajustar el dret de propietat a la funció social que la propietat ha de complir, la fixació d'una legítima als fills extramatrimonials..., etc.

El Congrés també va estudiar la forma com hauria de portar-se a terme la codificació. Aconsellava que el Codi no es redactés d'una sola vegada, sinó per llibres, començant per aquelles matèries on els preceptes eren més segurs i les institucions més acceptades, com passava amb família i successions.

Per tot això, es considerava que el Parlament devia dictar una Llei de Bases amb els principis a seguir en el futur Codi Civil, encomanant la redacció a la Comissió Jurídica Assessora. Així i tot, recomanava la promulgació immediata de la versió catalana del projecte d'apèndix.

Així doncs, el Congrés Jurídic català va acordar la conveniència de promulgar immediatament, com a Llei, el tan comentat apèndix de 1930, amb l'ajustament previ dels seus preceptes a la Constitució, a l'Estatut i a les Lleis del Parlament.

1.6 LA DICTADURA FRANQUISTA

Acabada la guerra, amb la victòria i la imposició del règim dictatorial del general Franco, va ser abolit l'Estatut d'autonomia de Catalunya, per Llei de 9 de setembre de 1939; fou derogada tota l'obra legislativa del Parlament de Catalunya i la jurisprudència del Tribunal de Cassació, i es restablí en tota la seva integritat el dret existent en promulgar-se l'Estatut. Començava una nova forta ofensiva contra el dret català.

El Ministeri de Justícia va autoritzar, l'any 1944, la convocatòria d'un Congrés nacional de dret civil que el Consell d'estudis de dret aragonès ja feia temps que promovia. Aquest congrés es proposava reunir juristes de tot Espanya per estudiar els problemes de la coexistència de diferents legislacions, les possibles solucions i els principis i les institucions de dret foral que podien incorporar-se a un sistema de dret civil espanyol general.

El congrés va tenir lloc a Saragossa entre els dies 3 i 9 d'octubre de 1946, i va constituir un èxit de convocatòria, amb l'assistència de juristes de tot l'Estat, entre els quals hi havia una àmplia i qualificada representació dels de Catalunya.

En les conclusions, s'aprovà en essència l'elaboració d'un Codi general de dret civil, que recolliria les institucions de dret comú, i dels drets territorials i forals, i les peculiars d'algunes regions. Però el que

no va quedar clar és de quina forma aquestes últimes institucions i peculiaritats serien recollides.

Un any i mig més tard, per ordre del Ministeri de Justícia —l'any 1948—, va quedar designada la Comissió de juristes catalans, sota la presidència de l'Audiència Territorial de Barcelona, i s'establí el termini de sis mesos per al lliurament dels corresponents projectes.

La ponència de la Comissió va redactar un avantprojecte basat en el Projecte d'apèndix de 1930, precedit d'una extensa exposició.

Una subcomissió procedí a la revisió del dit avantprojecte, la qual va lliurar el seu treball l'octubre de 1955.

Va ser tramès al govern, i es va traslladar a la Comissió general codificadora.

La Comissió codificadora i el govern van alterar profundament, amb marcat criteri reductiu, el text de la Comissió de juristes, i el projecte elaborat fou tramès a les Corts espanyoles per acord del Consell de ministres de 30 d'abril de 1959.

1.7 LA COMPILACIÓ DEL DRET CIVIL ESPECIAL DE CATALUNYA, DE 21 DE JULIOL DE 1960

El dia 21 de juliol de 1960, les Corts van donar llum a la llei que aprovava la «Compilación del derecho civil especial de Catalunya» (Llei 40/1960, de 21 de juliol).

La disposició addicional de la Compilació establí un sistema de revisió i reforma decennal dels seus preceptes, que mai no va tenir lloc.

La Compilació conté 344 articles, tres disposicions finals, una addicional i sis transitòries. Un títol preliminar destinat a la regulació de l'aplicació del dret civil català i a la seva interpretació.

El Llibre I dedicat a la família, amb la regulació de la filiació i l'acció de la investigació de la paternitat, el règim econòmic matrimonial, les donacions per raó de matrimoni, les donacions entre cònjuges...

El Llibre II regula el dret successori i és la part més extensa.

El Llibre III, regula els drets reals (enfiteusi, usdefruit...)

El Llibre IV regula les obligacions i contractes, les compravendes a carta de gràcia, els censals, els vitalicis, els contractes agraris...

La Compilació tenia les característiques següents:

1. No és una llei especial. Només s'acceptava aquesta acepció si el que volia dir és que s'extenia a un àmbit territorial. No era un dret foral, sinó territorial.

2. És un veritable codi. No una recopilació. Una explicació en aquest sentit, és la seva divisió en llibres, títols i articles...

El text definitiu de la llei representava una millora sobre el projecte del govern, perquè la gran retallada s'havia produït a la comissió codificadora.

Així i tot, el text distava molt de l'elaborat per la Comissió de juristes.

Dos de les diferències més significatives i de caràcter general són:

a) L'art. 5 del text de la Comissió de juristes disposava la possible «integració» de les normes compilades pels textos originaris, però l'art. 1 de la Llei va suprimir aquesta possibilitat i va atorgar a la tradició jurídica catalana valor merament interpretatiu.

b) Els 554 articles d'aquell projecte van quedar reduïts als 344 de la Llei.

El perquè de la Compilació s'entén fàcilment analitzant l'afectació sobre el nostre dret desde la Guerra Civil. De fet, es pot dir que amb la Guerra Civil, el nostre dret va ser ferit de mort. El Decret de 5 d'abril de 1938 va declarar derogat l'Estatut d'Autonomia amb efectes retroactius el 17 de juliol de 1936.

Aquesta segona edició del Decret de Nova Planta va produir situacions grotesques. Molts dels que ja eren majors d'edat tornaren a ésser menors fins als 25 anys; germans grans que eren tutors dels seus germans petits van quedar ells subjectes a tutela; la dona casada tornava a necessitar per a tots els actes de la vida civil la vènia o permís del seu marit i altra vegada els fills extramatrimonials quedaven fora de tot dret a l'herència dels seus progenitors.

El dret català es trobava en una situació molt precària. En aquestes circumstàncies, compilar no era innovar ni modificar; la Compilació és conservadora amb la majoria de les nostres institucions, però la comissió redactora va aprofitar totes les ocasions per introduir en el text compilat totes les institucions que van poder.

Els nostres juristes compiladors entenen que dret civil català és tot el que s'aplica a Catalunya, independentment del seu origen i del seu abast territorial; tant el compilat com el consuetudinari com el supletori són a tots els efectes dret civil català.

Es va aprofitar per acabar amb situacions obsoletes; en aquest sentit, em referiré a tres exemples relacionats amb el dret de família: La vènia marital, la separació de fet en el matrimoni i la regulació de la tutela.

- Una de les disposicions més populars de la Compilació va ésser la supressió de la vènia marital. Les dones van rebre la reforma amb gran alegria, així com la majoria dels marits als quals molestava que en tot cas haguessin d'acompanyar i autoritzar la dona per a qualsevol acte com si fos un ésser subdesenvolupat.
- En moltes escriptures dels segles xv i xvi es troben reflectits els convenis de separació amistosa. El mateix jurista Faus i Esteve va publicar un treball l'any 1944, sobre la separació de fet i els convenis. No podíem regular a la Compilació la separació de fet, però la van introduir barrejada amb les causes d'extinció o pèrdua de l'any de plor, de la quarta marital, i de l'usdefruit del vidu en la successió intestada. De fet, tots aquests antecedents van ser la base de les actuals disposicions en matèria de separació i de divorci, que donen especial relleu als convenis de separació amistosa.
- Com a apunt final, cal destacar que des de Catalunya hem catalanitzat el dret castellà. Hi posaré alguns exemples :
  - a) La majoria d'edat de 21 anys que es va establir a Catalunya per llei de 1934, no va regir a Castella fins el 1943. Va ser derogada,

però per Decret d'en Franco de 1938, com tota la legislació de la Generalitat, i que, per tant, l'edat de 21 anys a Catalunya, per la majoria d'edat, va regir-se per la llei espanyola.

- b) La llicència marital que vam derogar el 1960, va regir a Castella fins el 1968.
- c) I les separacions amistoses o de fet dels nostres clàssics no es van introduir a Castella fins a la Llei del divorci de 1981.
- d) El règim de separació de béns i els capítols matrimonials després de casats que sempre ha regit a Catalunya es va posar de moda a Castella, fins el punt que, l'any 1983, a Madrid es van fer 4.053 contractes pactant el règim de separació de béns català.
- e) També a Castella és cada vegada més fort el clam per admetre la llegítima curta catalana, en comptes de la castellana que són les dues terceres parts (en sentit estricte és una tercera part i l'altra tercera part és «la mejora»).

1.8 EL II CONGRÉS JURÍDIC CATALÀ

Convocat per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i el Col·legi d'Advocats de Barcelona. Va tenir lloc l'any 1971.

Del Congrés jurídic són especialment remarcables les conclusions de la secció 1a, per tal com reclama una estructura plurilegislativa de l'Estat espanyol; la 10 i la 22 que configuren, anticipant-se en el temps, l'actual art. 1 de la Compilació, que la desvincula del Codi Civil i remarca la força no sols d'interpretació, sinó també d'integració de la tradició jurídica catalana, i la 51, que ha resultat profètica, en la qual s'expressa el desig del congrés que l'adaptació del dret civil català a les transformacions de les estructures socials i econòmiques es realitzi «mitjançant un procés legislatiu, obra d'un òrgan adequat, que representi fidelment la voluntat democràtica del poble».

2. L'arribada de la democràcia

2.1 LA REFORMA LEGISLATIVA DE LA GENERALITAT REINSTITUÏDA. PROPOSICIÓ NO DE LLEI DE 1981. ADEQUACIÓ DE LA COMPILACIÓ DE 1960 A LA CONSTITUCIÓ DE 1978²

2.1.1 *Antecedents*

El 29 de desembre de 1978 va entrar en vigor la Constitució espanyola i el 18 de desembre de 1979 l'Estatut d'Autonomia de Catalunya fou sancionat pel Rei com a llei orgànica de l'Estat. Aquests textos, que integren l'anomenat bloc constitucional, representen un canvi profund en la consideració del dret civil català.

El dia 10 d'abril de 1980, va constituir-se el primer Parlament de Catalunya, després de la llarga etapa franquista. I el mes de maig es va conformar el primer govern de l'etapa Pujol. El 10 de maig d'aquell mes va ser creat de nou el Departament de Justícia.

Les competències que havia d'assumir el nou departament estaven establertes amb més o menys claredat a l'Estatut d'Autonomia de 1979 i una d'elles era «la conservació, modificació i desenvolupament del dret civil català». Així quedava recollit a l'article 9 de l'Estatut.

Podia començar-se doncs, i efectivament es va iniciar, la reforma del nostre dret en la pròpia accepció de la paraula, o sigui, aquella idea de modernització de què tant s'havia parlat en l'etapa llarga del franquisme i que, aleshores, va començar a definir-se com «d'acomodació a la realitat social catalana d'avui».

Catalunya sempre ha tingut dret civil des de l'aparició de la cons-

2. El contingut d'aquest capítol, molt especialment i amb més extensió, es troba en el discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya del Dr. Agustí M. Bassols i Parés, exconseller de Justícia entre els anys 1982 i 1992 i gran impulsor de les reformes del dret civil català. El títol del discurs acadèmic: «Vers la codificació del dret civil de Catalunya».

ciència nacional, i exemples d'aquest dret els trobem al llarg de la història:

- a) Els Usatges i el Llibre del Consolat de Mar.
- b) Les Constitucions de 1495.
- c) Les Constitucions de 1585.
- d) Les Constitucions de 1704.
- e) El Codi Civil espanyol, la Memòria de Duran i Bas i els intents codificadors de la primera meitat del segle xx.
- f) L'època de la II República i les lleis especials aprovades. La proposta codificadora. El I Congrés Jurídic Català.
- g) La Compilació de 1960. Vocació codificadora. El II Congrés Jurídic Català.
- h) La recuperació de l'Autonomia: Lleis especials i Codi Civil. Codi de Successions per causa de mort de 1991. Codi de Família de 1998. La Llei primera de 2003.

És en aquells primers mesos de l'any 1980, en la primera legislatura i constituït el primer govern democràtic de Catalunya, que el nou Departament de Justícia inicia la tasca legislativa i encarrega en primer lloc la traducció de la Compilació del dret civil català de 1960.

Era el moment d'empendre un impuls important en aquesta matèria ja que a nivell de l'Estat espanyol s'abandona la idea d'apèndixs i de les compilacions, que significaven la mort d'aquells ordenaments jurídics, en un termini més o menys llarg.

Es torna a la concepció plurilegislativa de l'Estat.

I un cop realitzada la corresponent traducció, es va crear en el si del Departament de Justícia una comissió de juristes per tal d'endegar la modernització del dret civil de Catalunya, començant per l'adaptació de la Compilació a la Constitució espanyola, encàrrec que venia des del Parlament de Catalunya. (Juristes, entre els que destaquen: Josep Ma Puig i Salellas, Josep D. Guàrdia, Josep Ma Vilaseca i Marcet, Joan Verger i Garau, Encarna Roca i Trias...)

2.1.2 *Proposició no de llei*

El dia 8 d'abril de 1981, tots els grups parlamentaris van presentar conjuntament una Proposició no de llei que, sotmesa al Ple, va ser aprovada per unanimitat, en sessió tinguda el dia 29 del mateix mes.

Aquesta proposició, importantíssima pel que fa al procediment seguit en la reforma de la Compilació, conté unes consideracions prèvies, també de la major importància, i que es poden resumir com segueix:

- a) El projecte de la Comissió de Juristes de 1955 va estar condicionat per la situació política d'aquells moments i fou notablement retallat per les Corts espanyoles.
- b) L'estudi de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació en ocasió de la revisió desenal prevista a la Disposició addicional de la Compilació i les conclusions del II Congrés Jurídic Català no han pogut incorporar-se a la Compilació. De l'estudi de l'Acadèmia va ser ponent el Sr. Ramon Faus i Esteve i recull les aportacions de diversos juristes, acadèmics o no, sobre la reforma de la Compilació.
- c) La Constitució espanyola imposa l'adequació als principis constitucionals i estatutaris de la Compilació.
- d) És imprescindible que la Compilació, en primer lloc, i el dret civil de Catalunya, a continuació, s'acomodin a la realitat social catalana d'avui.

I com a conseqüència, va acordar-se:

Primer. Encomanar a la Comissió de Justícia del Parlament —amb nomenament de ponència conjunta— l'elaboració d'una Proposició de llei que, de forma sistemàtica i global, disposi la modificació de la Compilació.

Segon. Incorporar, com a documents de treball de la ponència, les iniciatives legislatives presentades al Parlament sobre aquestes matè-

ries, com també la documentació que volgués aportar-hi el Departament de Justícia de la Generalitat.

La ponència conjunta va establir el calendari de treball en dues etapes:

- a) La primera, consistent en l'adequació de la Compilació a la Constitució espanyola de 1978 i a les recents modificacions del Codi Civil; treball que es va dur a terme amb l'aprovació d'un text refòs l'any 1984.
- b) La segona etapa va consistir a procedir a la realització de les modificacions necessàries en el text de la Compilació, a fi «d'acomodar-lo a la realitat social catalana d'avui». Aquesta feina legislativa encara avui no s'ha acabat; l'experiència ha demostrat que la feina a fer era moltíssima i que s'havia de fer amb un alt consens de la comunitat jurídica, cosa que es va aconseguir durant tots els anys de govern de CIU; anys, d'una altra banda decisius per la ingent tasca legislativa que es va fer.

Aquests acords foren traslladats pel president del Parlament, Sr. Heribert Barrera, al conseller de Justícia, Sr. Ignasi de Gispert. Des d'aquell moment, el conseller va donar suport a la tasca legislativa, va adreçar-se a les instàncies jurídiques del país per demanar el seu ajut i assessorament pel que fa a la revisió de la Compilació i coordinar el treball a realitzar. Les referides instàncies van elaborar els pertinents informes. Aquesta tasca va ser continuada després pel conseller de Justícia Agustí Bassols, que va exercir en el càrrec des del mes d'agost de 1982.

2.1.3 *Document de síntesi*

El Departament de Justícia va procedir al nomenament d'una comissió de juristes, experts en dret català, per tal de fer una labor de síntesi de tots aquells dictàmens. La Comissió va quedar constituïda al

desembre de 1981 i va presentar un dictamen, conegut com a *Document de síntesi*, que constitueix una proposta de reforma de la Compilació molt completa i ben elaborada.

Els aspectes més destacables del *Document de síntesi* són els següents:

- La redacció de l'article 1r, desvinculant del Codi Civil espanyol, no només les normes de la Compilació sinó també les «altres normes» aplicables a Catalunya i sometent-les totes als principis generals del nostre Ordenament Jurídic. I la introducció del concepte d'integració, en relació amb totes les normes dites, basant-se en les lleis, els costums, la jurisprudència i la doctrina que constitueixen la tradició jurídica catalana.
- L'equiparació absoluta de tots els fills per naturalesa o adopció plena.
- La permissibilitat dels actes gratuïts entre cònjuges, o, alternativament, el manteniment de la prohibició.
- La supressió del dot obligatori i el seu manteniment com a institució voluntària.
- La distribució equitativa de les despeses familiars entre els cònjuges, en proporció als seus respectius recursos.
- La mera substitució de «fills legítims» per «fills matrimonials», en determinades institucions de caràcter familiar.
- El dret del cònjuge supervivent d'habitar totalment l'habitatge conjugal.
- La supressió de les prohibicions d'intercessió de la dona (senatconsult veleià i l'autèntica *siqua mulier*).

El document va ser tramès al president del Parlament el 10 de març de 1982 i va ser lliurat seguidament a la ponència.

2.1.4 *La Proposició de llei*

La Proposició de llei sobre la Compilació del dret civil de Catalunya es va presentar el 6 de desembre de 1983 i es va obrir el període d'esmenes.

La reforma afectava 74 articles de la Compilació i se n'hi afegia un sobre el divorci.

El dia 29 de desembre següent va reunir-se la ponència de la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat ciutadana i va emetre informe sobre la Proposició de llei presentada per la ponència conjunta.

El mateix dia 29 es va reunir aquella Comissió per tal d'estudiar la Proposició de llei sobre la Compilació del dret civil de Catalunya, l'informe de la ponència i les esmenes i vots particulars dels grups parlamentaris i va emetre el seu dictamen.

El 28 de febrer de 1984 el Ple del Parlament va començar a debatre el Dictamen de la Comissió de Justícia, relatiu a la Proposició de llei, les esmenes i els vots particulars.

D'aquesta manera va quedar aprovada la Llei de la Compilació del dret civil de Catalunya, en el darrer ple de la primera legislatura (Llei 13/1984).

La primera Proposició no de llei de 1981, establí el procediment a seguir per a la reforma de la Compilació, el qual, després de realitzat el primer mandat, amb l'aprovació de la Llei 13/1984 i el Decret legislatiu de 19 de juliol del mateix any, pels quals s'adaptava la Compilació als principis constitucionals, mandatava la seva adequació a la realitat social catalana d'avui.

Aquesta tasca requeria la constatació prèvia de quina era aquesta realitat. Les revisions desenes de la Compilació no s'havien dut a terme, però disposàvem del treball realitzat pel II Congrés Jurídic Català, l'any 1971, que convenia revisar, posar al dia i completar davant del canvi posterior del règim polític espanyol.

2.2 EL DECRET LEGISLATIU 1/1984, DE 19 DE JULIOL

D'acord amb la disposició addicional única de la llei, el Consell Executiu va quedar autoritzat per dictar el Decret legislatiu corresponent, a fi de refundre els textos normatius resultants dels articles de la mateixa llei.

La Llei va ser publicada el 28 de març de 1984. El Decret legislatiu fou aprovat pel govern de la Generalitat, a proposta del conseller de Justícia, el dia 19 de juliol, i va ser publicat el 27 del mateix mes, en versió catalana i castellana.

El Decret legislatiu no va ser sotmès a cap control parlamentari especial. Tampoc no es va presentar recurs d'inconstitucionalitat ni conflicte de competència contra la Llei 13/1984, ni contra el Decret legislatiu 1/1984.

2.2.1 *El contingut de la reforma*

Per tal de determinar l'abast de la reforma, examinarem els grans principis continguts a la Constitució i a l'Estatut, que han tingut incidència i que són:

- a) L'estructura plurilegislativa de l'Estat, que és reconeguda plenament pel que fa a la matèria civil, a l'art. 149.1.8 i 149.3 de la Constitució, en relació amb els arts. 9.2 i 26 de l'Estatut d'Autonomia.
- b) El principi de respecte i protecció que imposa l'art. 53.3 de la Constitució pel que fa als drets següents:
  - Protecció social, econòmica i jurídica de la família.
  - Protecció integral dels fills, iguals davant la Llei, amb independència de la seva filiació.
  - Protecció de les mares, sigui quin sigui el seu estat civil.
- c) El principi de la unitat de jurisdiccions.

- d) El principi de l'aconfessionalitat de l'Estat.
- e) El principi d'igualtat davant la Llei sense que hi pugui prevaler cap discriminació per raó de qualsevol causa.
- f) El principi de la plena igualtat jurídica en el matrimoni.
- g) El principi de la dissolubilitat del matrimoni.

2.2.2 Aspectes importants de la reforma

Les disposicions finals. La primera, pel canvi de la paraula «compilació» per l'expressió «dret civil català». La segona, per la incorporació de la jurisprudència civil del Tribunal de Cassació de Catalunya a la tradició jurídica catalana. La tercera, perquè preveu que les remissions al Codi Civil s'entenen fetes en la seva actual redacció; i la quarta, perquè condiona la supletòrietat del Codi Civil i de les altres lleis estatals de caràcter civil en la mesura que no s'oposin als principis generals que informen l'ordenament jurídic català.

En conjunt, la reforma va comportar un enriquiment del nostre dret civil. Destaquem ara els eixos més importants, a mode de RESUM:

Destaca especialment **la modificació de l'article primer**, essent tres les finalitats més remarcables obtingudes de la seva reforma: 1) la desvinculació del nostre dret del Codi Civil; 2) la introducció del caràcter integrador de les lleis, els costums, la jurisprudència i la doctrina, que constitueixen la tradició jurídica catalana, concepte ja previst en el projecte de 1955 de la Comissió de Juristes i bandejat del text definitiu de 1960; 3) la clàusula de preferència del dret civil de Catalunya —no només la Compilació— al Codi Civil i a les altres Disposicions de general aplicació, llevat de les que s'apliquen directament.

El mateix preàmbul de la llei diu: «...S'ha considerat convenient de procedir a la modificació de l'article primer de la Compilació per la

importància fonamental i la transcendència extraordinària d'aquest article com a pedra angular de la configuració normativa del dret civil Català».

La modificació de l'article primer va ser el primer eix de la reforma.

El segon eix va ser el principi d'igualtat davant la Llei de tots els fills i descendents, sense tenir en compte si han nascut dins o fora del matrimoni.

En la Compilació de 1960, els fills naturals, o sigui els nascuts de persones no casades, tenien dret a la llegítima en relació amb l'herència de la mare, però en la de llur pare solament si aquest no deixava, en morir, fills o descendents legítims o matrimonials, sense perjudici de poder reclamar aliments.

Una altra característica del dret anterior era que la llegítima dels fills naturals i també la dels fills adoptats es regulava independentment de la dels fills legítims o matrimonials. Avui la Compilació estableix que tenen dret a la llegítima tots els fills matrimonials, no matrimonials i adoptats en forma plena, per parts iguals.

S'ha equiparat, per tant, tots els fills per aplicació del citat principi d'igualtat entre ells, i s'han suprimit totes les diferències en relació a la llegítima dels fills.

El tercer eix de la reforma va venir determinat pel principi constitucional de plena igualtat de drets i deures entre els consorts.

S'ha suprimit totalment «*la presumpció muciana*» a favor del marit derivada del dret romà, segons la qual els béns adquirits per la muller durant el matrimoni, la procedència dels quals aquesta no podia justificar, eren considerats procedents de donació del marit, i si la muller justificava la tal adquisició, però no la del preu amb què

s'hagués efectuat, hom presumia que aquest preu li havia estat donat pel marit.

Abans, la dona casada no podia prestar fiança a favor del seu marit per a garantir els seus deutes i si ho feia era nul·la de ple dret la garantia o fiança constituïda. Així es va establir en el dret romà perquè es considerava que la dona casada necessitava una protecció especial.

Avui s'ha suprimit totalment aquesta prohibició. La Llei del Parlament de Catalunya de 19 de juny de 1934, sobre la capacitat jurídica de la dona i dels consorts, va derogar «l'*autèntica siqua mulier*» o la citada prohibició que la muller pogués fiançar el seu marit.

Ha estat necessària una nova Llei del Parlament perquè, enllaçant amb la de 1934, es tornés a suprimir aquesta prohibició, que s'havia convertit certament en un perjudici per a la dona casada i era un obstacle per a les activitats i iniciatives econòmiques dels dos consorts.

La nova Llei ha derogat també la Llei Romana titulada «*haec edictali*», per la qual el consort del segon matrimoni del vidu o vídua no podia rebre d'aquest, per herència o donació, més que el fill de l'anterior matrimoni que rebés menys del seu pare o mare tornats a casar.

També, la nova Llei regula que els dos consorts estan obligats legalment a contribuir al sosteniment de les despeses familiars en proporció a llurs ingressos i, si aquests no són suficients, a llurs patrimonis.

En definitiva, la reforma legislativa de 1984 constitueix una obra legislativa molt notable. I que va suposar al conseller de Justícia d'aquells moments una tasca ingent de coordinació, d'estudi i de consens amb la comunitat jurídica. El responsable del Departament durant aquells anys va ser l'Honorable Sr. Agustí Bassols.

L'objectiu de la primera etapa, és a dir, l'adequació de la Compilació als principis constitucionals i a les recents reformes del Codi Civil, va ser assolit amb plena satisfacció. De fet, cap dels preceptes reformats ha estat mai impugnat.

A partir de la finalització d'aquesta etapa, amb el Decret legislatiu publicat i d'acord amb les previsions de la ponència, calia iniciar la segona etapa, la de l'acomodació del nostre dret civil a la realitat social catalana d'avui.

2.3 SIMPOSI DE LLORET DE MAR — 1985 — AMB MOTIU DEL XXVÈ ANIVERSARI DE LA COMPILACIÓ DEL DRET CIVIL ESPECIAL DE CATALUNYA DE 1960³

2.3.1 *Simposi de Lloret de Mar*

Coincidint amb el XXVè aniversari de la Compilació, el Departament de Justícia del Govern de la Generalitat, va convocar un Simposi sobre dret civil català, l'any 1985, en el qual van participar tots els estaments del món del dret i va aplegar prop de 800 juristes inscrits. Tenia com a finalitat, no només la celebració d'aquest aniversari, sinó també, i especialment, precisar l'arrelament que les seves disposicions han tingut en la vida catalana d'aquella darrera època i perfilar les adaptacions, reformes, incorporacions i complements que poguessin requerir els canvis experimentats per la societat del nostre temps.

Els objectius del Simposi es varen concretar en els següents punts:

1. Determinar l'estat d'aplicació del dret civil català després de 25 anys de vigència de la Compilació, a través de la pràctica jurisprudencial i professional, i de l'examen i observació de la realitat social.

2. Com a conseqüència de la determinació anterior, perfilar aquells aspectes del dret civil català, la reforma, la incorporació i la complementació dels quals es requereixen o s'estimen convenients per a la societat catalana actual.

3. Redactar els organismes, entitats i institucions col·laboradores del Simposi, sengles memòries o projectes sobre el dret civil de Catalunya, des de la perspectiva de les seves funcions pròpies.

3. El capítol corresponent al Simposi està extret de la publicació que amb motiu dels treballs realitzats va publicar el departament de Justícia al finalitzar l'esmentat Simposi.

4. Finalment, redactar les memòries, projectes i conclusions en les quals es reculli tot el treball realitzat sobre les institucions jurídiques catalanes que cal fer aflorar, complementar, modificar i incorporar.

Abans de l'inici del Simposi i en paral·lel al desenvolupament d'aquest, en diverses ciutats de Catalunya se celebraren actes preparatoris amb la finalitat de recollir aportacions dels juristes d'arreu de les nostres comarques i conèixer el grau d'aplicació de les institucions contingudes en la Compilació, com també els aspectes que fan aconsellable una legislació actualitzada, tenint en compte les noves situacions que la societat d'avui ens presenta.

Les tasques del Simposi es van iniciar amb una etapa preparatòria, durant la qual es van demanar enquestes als diversos estaments jurídics, per tal de conèixer l'estat de vigència de les institucions jurídiques catalanes, regulades o no en la Compilació.

Així doncs, es va demanar als notaris en relació amb la seva activitat com a professionals del dret que autoritzen instruments públics.

Als registradors de la propietat, en relació amb la seva activitat, ja que inscriuen instruments públics.

Als advocats respecte a la seva activitat professional extrajudicial i patrocini processal.

Als jutges i magistrats de Catalunya, pel que fa a les sentències dictades en matèria de dret civil català.

L'etapa de realització del Simposi es va estendre des del 13 de desembre de 1985 al 24 de maig de 1986.

Els treballs del Simposi es varen donar a conèixer en tres actes públics, dos d'ells celebrats al Saló d'Actes del Col·legi d'advocats de Barcelona i el darrer al Saló de Conferències de l'Hotel Monterrey de Lloret de Mar.

El 13 de desembre de 1985, es va celebrar l'Obertura pública del Simposi, amb la presentació de les enquestes i treballs preparatoris portats a terme pels diferents estaments jurídics. El mateix dia, al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, va tenir lloc l'acte acadèmic

en commemoració del XXVè aniversari de la Compilació, sota la presidència del president de la Generalitat.

El 14 de febrer de 1986, es va celebrar el Debat públic, en el qual es van exposar les diferents ponències del Simposi:

- La filiació.
- L'economia familiar.
- Les successions.
- Obligacions contractuals i drets reals, i
- Nous aspectes del dret privat.

Els dies 23 i 24 de maig de 1986, va tenir lloc el Debat general i l'Acte de cloenda del Simposi, durant el qual es van aprovar les ponències.

El Simposi es va iniciar essent conseller de Justícia, el Sr. Agustí Bassols, i el va cloure el també conseller de Justícia, Sr. Joaquim Xicoy, que dos anys més tard va ser nomenat president del Parlament. El Sr. Bassols, avui és conseller del Consell Consultiu i va ser durant sis anys president de l'esmentat organisme.

2.3.2 *Treballs preparatoris*

Es varen celebrar arreu del territori diferents actes acadèmics en el marc del Simposi de dret civil català. Es varen celebrar abans de l'inici del Simposi i en paral·lel al seu desenvolupament. La finalitat era recollir aportacions i suggeriments dels juristes d'arreu del territori i conèixer el grau d'aplicació de les institucions contingudes en la Compilació, així com tots aquells aspectes que consideressin que s'havien de modificar, tenint en compte la societat catalana d'avui.

Els actes es varen celebrar a Manresa, Olot, Vic, Santa Coloma de Farners, Tortosa, Girona, Mataró, Tarragona i Berga. El primer va tenir lloc a Manresa el 14 de juny de 1985 i el darrer va ser a Berga, el dia 6 de juny de 1986.

Els temes tractats varen ser molt variats i especialment van tenir

present les diferents institucions jurídiques que havien arrelat en el seu territori.

Cal destacar el contingut d'alguns d'aquests actes acadèmics:

- Passat, present i futur dels capítols matrimonials.
- La modernització del dret civil català.
- La rabassa morta.
- Els pactes de supervivència.
- Algunes conseqüències patrimonials de la separació i el divorci.
- Drets dels costums de Tortosa recollit per la Compilació.
- Consideracions del cònjuge vidu en el projecte de llei de successió intestada.
- El dret civil català en el transcurs del temps i en la praxis jurídica.

Els juristes que varen participar com a ponents d'aquests actes acadèmics, van ser, entre d'altres: Lluís Puig i Ferriol, Encarna Roca i Trias, Eladio Díaz, Catalino Ramírez, Josep M. Capdevila, Josep Espoña, Fernando Lacaba, David Domènech, Francesc Gas, Enric Brancós, Ferran Guardiola i Carles Andreu; tots ells, catedràtics de dret civil, notaris, registradors, magistrats i advocats en exercici.

El contingut dels actes acadèmics van servir a posteriori per les diferents reformes que va impulsar el Govern en forma d'iniciatives legislatives, aprovades després pel Parlament de Catalunya, com per exemple, en el projecte de llei de successió intestada.

2.3.3 *Acte de commemoració del XXV aniversari de la Compilació*

El contingut de l'acte acadèmic va versar en una primera part sobre el passat, el present i el futur del nostre dret.

Del passat, se'n va fer càrrec, el jurista Ramon Faus i Esteve, que va ser un dels compiladors i era llavors el president de la Comissió Jurídica Assessora. Del present, en va parlar el jurista Joan Verger i Garau, registrador de la Propietat i acadèmic, que va parlar de la reforma de

1984, ja que va ser un dels assessors del Departament de Justícia, en el moment que s'havia d'adequar la Compilació als principis constitucionals; i en darrer lloc, per parlar del futur del nostre dret, de la seva evolució i modernització, va participar el catedràtic de dret civil, Pau Salvador i Coderch, un dels impulsors del primer projecte de codi de família i director general de Dret i Entitats Jurídiques entre els anys 1992 i 1995.

2.3.4 *Acte de cloenda del Simposi*

Dies abans de cloure's el Simposi, el Govern de la Generalitat va introduir al Parlament dos projectes de llei: un sobre successió intestada i l'altre sobre reserves; tots dos naixien d'un treball molt ben fet per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, contrastats per diversos juristes, participants del Simposi i tenint en compte els treballs realitzats en el mateix.

El Simposi va finalitzar les seves sessions el 24 de maig de 1986, a Lloret de Mar. Les portes de la modernització del nostre dret quedaven obertes.

Era arribada l'hora de bandejar definitivament la tècnica dels apèndixs i de les compilacions. Calia, ja des d'aquell moment, encaminar-nos amb decisió vers la codificació del dret civil català.

LEGISLAR, CREAR NOU DRET I ANAR CAP A LA CODIFICACIÓ DEL DRET CIVIL CATALÀ

Després de la celebració del Simposi, el que calia era començar a legislar, en el sentit autèntic de la paraula, és a dir, dirigint principalment la nostra activitat a la creació de nou dret aprofitant les competències legislatives de desenvolupament, atribuïdes per la Constitució i l'Estatut.

Ara bé, una reforma civil profunda que trascendeixi la tècnica compiladora és feina de diverses legislatures. Pressuposa així sacrificis i acords institucionals i també polítics.

La tècnica de les lleis especials és vell. És un complement a la codificació. Perquè un codi pressuposa temps, pressuposa com a objectiu fer la Llei civil de tots els catalans.

La polèmica codificació-lleis especials, si es planteja correctament, es resol finalment en favor de la codificació, però la tècnica de les lleis especials es manifesta com un sistema molt sovint més idoni per dur a terme una tasca legislativa al servei d'un objectiu final.

Les codificacions depenen del seu temps. En el moment històric que vivia Catalunya, a finals del 1980, semblava clar que el camí havia d'anar cap a la codificació del dret civil català. Per raons que aconsellen la promulgació de normes amb les característiques d'unitat interna, de sistemàtica i de síntesi i amb les notes de seguretat i també de prestigi, totes elles típiques de qualsevol obra codificadora.

El sistema de codis implica el convenciment que un determinat ordenament jurídic té vocació de completesa i que la unitat —que no vol dir uniformitat— és nota característica. La idea de Codi enllaça aleshores, sense cap dificultat, amb la que afirma que l'àmbit territorial sobre el qual s'aplica el constitueix una autèntica nació, dotada d'autonomia legislativa, tingui o no forma jurídica d'Estat.

Així doncs, es va iniciar una tasca legislativa ingent, impulsada pel

Departament de Justícia i amb l'assessorament de prestigiosos juristes. Les primeres lleis que van veure la llum són les dites anteriorment i aquelles que podien requerir major urgència. Es va treballar en diferents línies: successions, família i drets reals. Es va regular la successió intestada, la reforma de l'art. 6 de la Compilació, de les reserves legals... En matèria de família, la llei de filiacions, la tutela, el règim econòmic matrimonial... I en matèria de dret patrimonial, es varen aprovar Lleis sobre els censos, l'acció negatòria i les servituds, la venda a carta de gràcia...

Després i per mitjà de les oportunes refoses, s'arribaria a l'elaboració de tres Codis:

- el de Successions per causa de mort,
- el de Família,
- el de Dret Patrimonial.

De fet, el primer codi, després de l'aprovació de diferents Lleis especials, va ser una realitat, per Llei 40/1991, de 27 de desembre.

Pel que fa al dret de família, després d'aprovar-se un seguit de vuit Lleis especials, també avui és una realitat el seu codi, per Llei 9/1998, de 15 de juliol.

Pel que fa al Codi de Dret Patrimonial, cal dir que com a codi no ha estat aprovat. Sí han estat impulsades un conjunt important de Lleis i molt especialment després de les Jornades «cap a un Codi Civil de Catalunya», celebrades l'any 1998, a Barcelona, al Palau de la Generalitat. Queden encara un grup important referent als drets reals, però com a projecte de llei ja va entrar al Parlament al final de la sisena Legislatura i va ser definitivament aprovada al final de la setena. Llavors, durant la sisena Legislatura, es va creure oportú avançar en els treballs per dissenyar el futur codi i impulsar els treballs legislatius sobre la Llei primera del Codi Civil de Catalunya, tasca feta també en la sisena Legislatura. Llei primera del nou codi únic que contindrà tot el nostre dret codificable.

Tota aquesta feina constitueix el nucli del futur Codi Civil català. La Llei primera ja ens marca les pautes del que ha de ser el seu contingut i llegint-la ja es veu la gran feina feta i allò que encara queda per fer.

El camí per arribar fins aquí no ha estat gens fàcil. Hem tingut alguns obstacles en forma de recursos de l'Estat. Però tots ells han estat retirats a petició del govern de l'Estat. En tots ells, els estaments jurídics de Catalunya, es varen pronunciar unànimement en defensa del nostre dret. També ho va fer el Parlament de Catalunya.

Cal dir que en data 26 de juliol del 2004 el govern de l'Estat i la Generalitat de Catalunya van acordar, reunits en la Comissió Bilateral Estat-Generalitat, retirar els tres recursos d'incostitucionalitat interposats contra tres lleis de dret civil català, entre elles, la Llei primera.

3. El sistema de les lleis especials i la codificació. Lleis aprovades pel Parlament de Catalunya des de 1985 a 1991

3.1 DRET CIVIL I CODIFICACIÓ

Si el Decret de Nova Planta de Felip Vè no hagués segat, l'any 1716, les fonts materials del dret català, amb la supressió de les Corts, avui seria un dret totalment normalitzat i, per consegüent, codificat.

La codificació és el procés legislatiu que han seguit els ordenaments jurídics dels països desenvolupats, amos dels seus destins —a excepció dels de filiació anglosaxona— a partir del segle XIX.

I, entre els anys 1949 i 1985, van veure la llum 37 codis.

La tècnica codificadora mai no ha estat mancada d'antecedents ni de tradició a la nostra terra.

Pensem en els *Usatges*, el primer Codi Feudal europeu, iniciat a mitjà segle XI; o en *El Llibre dels Costums de Tortosa*, del 1279; o, per posar més exemples, en *El Llibre del Consolat de Mar*, del segle XIV, Codi marítim aplicat a tota la Mediterrània.

La voluntat codificadora ha rebrotat i s'ha fet més palesa en els períodes en què Catalunya ha gaudit d'un cert nivell de llibertat. La Mancomunitat va qualificar la codificació com «una exigència indefugible».

Fruit de la tenacitat i de la intensa tasca del Departament de Justícia, del Govern i del Parlament de Catalunya van ser aprovats pel Parlament de Catalunya el Codi de Successions per causa de mort, l'any 1991, i del Codi de Família, aprovat l'any 1998. Disposem també, de la Llei Primera del Codi Civil i d'un corpus jurídic extens sobre dret patrimonial, que ha acabat també essent una llei aprovada pel Parlament de Catalunya el març del 2006.

Les polítiques codificadores sovint van acompanyades d'un propòsit absorbent i uniformista i el codi es presenta com una emanació del poder públic que imposa l'ordre futur. Podrien posar-se com a exemples d'aquesta manera de procedir el Codi de Napoleó i el Codi alemany del 1900.

També a l'Estat espanyol el moviment codificador va iniciar-se sota un signe marcadament uniformista. I va finalitzar amb la promulgació d'un Codi Civil de tall napoleònic i centralista, exclusivament articulat sobre el dret de Castella.

A Catalunya l'estil legislatiu ha estat sempre tot un altre, propi dels pobles democràtics. La Llei ha estat entesa com la traducció jurídica de la manera de fer del poble.

Els dos codis vigents responen plenament a aquesta concepció del dret, que sens perjudici d'introduir totes aquelles innovacions que reclama la societat catalana d'avui, s'han mostrat respectuosos amb els principis clàssics del nostre dret successori i familiar, així com amb els drets locals, encara en vigor.

Per exemple, amb la conservació dels règims econòmics matrimonials de determinades comarques o amb la generalització a tot Catalunya del que només era un privilegi del Pallars Sobirà, confiant importants decisions referents als fills de família als dos parents més propers.

Cal ara completar aquesta obra codificadora amb l'elaboració definitiva del Codi Civil de Catalunya, integrant totes aquelles lleis especials que s'han aprovat en matèria patrimonial i de drets reals. Per això, va ser aprovada la Llei primera del Codi Civil, a finals del 2001; Llei aquesta que serà analitzada més endavant. Conté un Títol preliminar, comprensiu d'una nova regulació de les fonts del nostre dret i del dret de la persona.

D'aquesta manera les essències de la tècnica codificadora que persegueix la unitat —no pas la uniformitat— la completenessa i la sistematització, s'assolirien plenament a l'aplegar-se en un sol codi tota la normativa del dret civil, degudament ordenada i harmonitzada.

La simplificació en l'aplicació del dret i la seguretat jurídica en serien les primeres beneficiades.

3.2 LLEIS APROVADES PEL PARLAMENT DE CATALUNYA EN MATÈRIA SUCCESSÒRIA DES DE 1985 A 1991

Acabada la primera etapa d'exercici de la competència exclusiva que la Constitució de 1978 i l'Estatut atribueixen al Parlament en matèria de dret civil català, mitjançant la Llei 13/1984, de 20 de març, encaminada principalment a l'adaptació de la Compilació de 1960 als principis constitucionals, calia iniciar una altra etapa de desenvolupament de la nostra legislació per acomodar-la a la realitat catalana d'avui.

Com ja hem assenyalat en altres moments, la tècnica emprada va ésser la de presentar lleis especials, seguint la vella tradició catalana interrompuda per la Guerra Civil. I així, abans de la presentació i aprovació del Codi de Successions per causa de mort varen aprovar-se pel Parlament de Catalunya diferents lleis en matèria successòria.

3.2.1 *Llei 9/1987, de 25 de maig, de Successió Intestada*

Antecedents

La successió intestada constitueix un dels grans eixos del fenomen successori. Té la importància indiscutible de la seva gran aplicació pràctica, malgrat que, paradoxalment, en el nostre dret civil actual presentava una forta dependència del dret civil espanyol, sense justificació històrica ni conceptual.

Catalunya va disposar d'un règim autòcton de successió intestada

fins que una interpretació jurisprudencial poc afortunada i molt discutible de la «Ley de Adquisiciones del Estado», de 16 de maig de 1835, coneguda per «Ley de Mostrencos», va donar lloc a l'aplicació del sistema que després passaria al Codi Civil.

Aquesta situació es mantingué fins que, promulgat l'Estatut del 1932, el Parlament de Catalunya aprovà la Llei de Successió Intestada del 7 de juliol de 1936, derogada posteriorment.

La Compilació de 1960 dedicà només quatre articles a la successió intestada, ja que fou rebutjat el criteri del projecte de 1955, que contenia una regulació de la part general.

Finalment, pel que fa a aquest breu recorregut històric, la Llei reformadora de 1984 introduí algunes modificacions, però sense alterar-ne substancialment les bases.

Contingut de la llei

Aquest text ha tingut molt en compte l'Avantprojecte de Compilació del 1955, així com també ha tingut present els grans principis que han informat tradicionalment el dret català en aquesta matèria, és a dir, la incompatibilitat entre la successió intestada i la testada, i la necessitat i la permanència de la institució de l'hereu.

Es manté fonamentalment el sistema romà, tradicional a Catalunya, de la successió *ordinum et graduum*, però s'hi introdueixen algunes modificacions.

Pel que fa als diversos ordres successoris, es millora la posició del cònjuge vidu, de manera que aquest gaudirà d'un dret d'usdefruit universal en concurrència amb els descendents, i és cridat si falten aquests, abans que els pares i els ascendents.

Dedica una especial atenció als problemes derivats de l'adopció de la successió intestada, sobre la base de limitar els efectes a l'adopció plena i d'establir el principi d'integració màxima de l'adoptat en la nova família, amb la desvinculació corresponent de la família originària.

3.2.2 *La Llei 11/1987, de 25 de maig, de Reforma de les Reserves legals*

La matèria de les reserves és una de les que suscita més discussions entre els juristes. La qüestió s'ha centrat d'una manera especial en la vigència a Catalunya dels articles del Codi Civil reguladors de tipus de reserves o reversions no regulats específicament per textos de dret català.

El criteri finalment adoptat ha estat mantenir en el dret civil català únicament la reserva binupcial i de procedir, al mateix temps, a reordenar-la.

Es possibilita, en primer lloc, l'eliminació de la reserva per disposició del cònjuge premort en el seu testament; s'admet la disponibilitat dels béns afectats, amb decadència de la reserva, quan es produeix el consentiment de tots els reservataris vivents. I, es disposa que els béns que el cònjuge supervivent haurà adquirit directament del seu difunt consort o per successió intestada d'un fill comú passaran a tenir la qualitat de reservables a favor dels fills comuns de l'anterior matrimoni, a partir del moment en què el dit consort supervivent conregui noves núpcies, tingui un fill matrimonial o n'adopti un en forma plena.

3.2.3 *La Llei 8/1990, de 9 d'abril, de la Llegítima*

Aquesta llei manté l'amplíssima tradició de la llegítima curta com a correctiu mínim a la llibertat de testar, tret fonamental en l'estructura del dret civil de Catalunya.

De les diferents opcions possibles, s'ha escollit la que conserva la institució de la llegítima, però s'estableixen algunes modificacions.

Contingut de la llei

En primer lloc, es configura com un dret personal del legitimari contra l'herència, i, per tant, es prescindeix del concepte d'afecció real.

Lògicament també, la llegítima no dona lloc a cap assentament específic en el Registre de la Propietat. També, en conseqüència, es modifica el termini de prescripció del dret a percebre la llegítima configurat com un dret personal. En aquest sentit desapareix el termini de 30 anys i s'estableix l'extinció del dret a percebre-la per prescripció de 15 anys. Malgrat la reducció del termini, els legitimaris i l'hereu continuen disposant d'un lapse de temps suficient per a resoldre els possibles problemes de valoració i d'assignació de béns.

En segon lloc, es redueix als pares l'abast personal de la llegítima en la línia ascendent, amb la qual cosa s'evita la fragmentació dels patrimonis.

S'amplia la disponibilitat del causant sobre la llegítima o el seu pagament, de manera que aquell pot dispensar la meritació d'interessos o establir-ne un tipus determinat.

Apunt final

Totes tres lleis varen ser aprovades pel Parlament de Catalunya com a lleis especials en matèria successòria. El seu contingut i la seva reforma va ser debatuda i demandada en el Simposi de Lloret de Mar. Després d'aquestes lleis, el Departament de Justícia va treballar en l'elaboració del Codi de Successions per causa de mort, on aquestes tres lleis van ser incorporades i en algun cas, millorades.

3.2.4 Codi de Successions per causa de mort

Introducció

El Codi de Successions per causa de mort, va ser aprovat per Llei del Parlament de Catalunya de 30 de desembre de 1991.

Sense desvincular-se de la tradició jurídica catalana i dels grans principis rectors sempre presents en el nostre dret successori, encapça-

lats pel de la llibertat de testar, el codi ha produït «nou dret» en el sentit més autèntic del verb legislar, adequant les nostres institucions jurídiques a la realitat catalana d'avui.

El títol de «codi», respon al seu contingut, que constitueix una normativa autònoma, completa i global del dret successori català. Comprèn, en efecte, la regulació de les tres formes de successió per causa de mort admeses de sempre a Catalunya: la contractual, que s'extreu del dret de família per situar-la més adequadament en la de la successió per causa de mort, la testamentària i la intestada.

Finalitat de la llei

La Compilació de 1960 contenia una extensa regulació de les successions per causa de mort a Catalunya. Dos-cents articles dels tres-cents quaranta-quatre estaven dedicats al dret successori.

Es tractava d'una regulació extensa, però incompleta i parcial, que propiciava l'aplicació supletòria del Codi Civil en un gran nombre d'institucions. S'imposava, doncs, l'actualització i modernització del dret successori.

La finalitat de la llei és doble:

- a) El desenvolupament del dret successori català de manera que s'ordena, es sistematitza i es regula de manera completa.
- b) La modificació del dret successori tradicional per adaptar-lo a la realitat social catalana d'avui.

Contingut de la llei

Entre les innovacions més importants i que posen de manifest la finalitat de modernització, ens trobem el reconeixement de la capacitat successòria del fill nascut de fecundació assistida *post-mortem*; la supressió dels testimonis en els testaments notariais, la regulació de la in-

cidència del divorci en les institucions de dret successori; i, sobretot, la millora de la posició del vidu o vídua, tant en relació amb la «quarta vidual» com amb l'usdefruit en cas d'abintestat.

Aquesta llei està formada per 396 articles, en comptes dels 200 de la Compilació, quatre disposicions finals i deu disposicions transitòries. L'articulat és distribuït en sis títols que regulen les disposicions generals, els heretaments, la successió testada, la successió intestada, les altres atribucions successòries determinades per la llei i les donacions *mortis causa*.

Mereixen un especial esment els Títols I i Vè. Pel que fa al de les disposicions generals, s'ha optat per refundre en un sol títol el que en la Compilació fins ara vigent eren dos, això és, un de disposicions generals i un altre per a disposicions comunes a la successió testada i intestada.

El Títol Vè, que regula la llegítima, la quarta vidual i la reserva, es justifica per la mateixa evolució del dret català. S'ha optat per qualificar aquestes tres institucions no des de l'òptica de la limitació a la llibertat de disposar, sinó des de la del beneficiat, és a dir, no des de l'òptica del causant o del disposador, sinó des de l'òptica del legitimari, del vidu o del reservatari.

Des d'aquesta perspectiva les tres institucions, que atribueixen a determinades persones el dret a exigir de determinats hereus unes concretes atribucions, adquireixen una determinada unitat, que permet agrupar-les en un únic i específic títol de la llei.

Alguns esments especials

Dins de les disposicions generals —Títol I de la llei—, es regula la capacitat per a succeir i es considera el supòsit de la fecundació assistida *post mortem*, amb una moderna sistematització de les causes i els efectes de l'anomenada indignitat successòria. Aquesta regulació és totalment nova en el dret de Catalunya.

En aquest sentit, si el causant ha expressat de manera fefaent la seva

voluntat de fecundació assistida *post mortem*, el fill que en neixi dins el període legal també es considera concebut al temps de l'obertura de la successió.

Dins el Títol II es regulen *els heretaments*, com a institució contractual d'hereu, que solament pot ésser atorgat en capítols matrimonials. Poden ésser atorgats a favor de qualsevol dels contraents o d'ambdós, dels fills o descendents d'aquests i dels contraents entre ells amb caràcter mutual.

Dins el Títol III es regula la successió testada i mereix una especial atenció els articles sobre testaments, codicils i memòries testamentàries, que és nou en l'ordenament jurídic català.

Regula el testament notarial amb les formes obert i tancat i reinstauren el testament tancat tradicional de Catalunya, que no exigeix cap intervenció judicial en la seva obertura. Es manté la regulació tradicional del *testament davant rector* i la completen. No s'ha considerat convenient suprimir aquesta forma testamentària en consideració al fet que és una institució de llarga tradició encara avui utilitzada a determinades comarques de Lleida i Tarragona. (De fet, entre les anys 1972 i 1986 es van atorgar 3.821 testaments d'aquest tipus.) Aquest testament facilita el seu atorgament en zones rurals mancades de notaria. Aquesta forma testamentària no es considera privilegi de cap església ni religió, sinó un servei públic.

S'ha suprimit, en canvi, *el testament sacramental*, perquè, tot i que se'n reconeix la llarguíssima tradició a Catalunya, d'arrel altomedieval, s'ha considerat obsolet.

També en aquest títol, es regulen els codicils i les memòries testamentàries. En els primers, l'atorgant disposa dels béns que s'ha reservat per testar en capítols, addiciona o reforma parcialment el seu testament, o si manca aquest, dicta disposicions successòries a càrrec dels seus hereus. En codicili no es pot instituir hereu.

En les memòries testamentàries només poden ser ordenades disposicions referents a diners que no excedeixin la vintena part del cabal relict, a objectes personals, joies, roba i parament de la casa, etc. En memòria testamentària també es pot disposar sobre la donació dels

propis òrgans o de la despulla, la incineració o la forma d'enterament.

S'introdueix en l'ordenament jurídic de Catalunya la regulació dels llegats que contenia l'avantprojecte de 1955, i que foren incomprensiblement mutilats en el procés legislatiu que portà a la Compilació. Es tracta d'una regulació completa i detallada, d'acusat i modern tecnicisme. Es manté la clàssica quarta falcídia per coherència amb el manteniment de la necessitat d'institució d'hereu i el manteniment de la quarta trebelliànica. Totes dues són disposicions testamentàries que «animen» la funció de l'hereu.

El Títol Vè agrupa tres institucions diferents entre si però amb una nota comuna: atribueixen a determinades persones, per raó d'una relació familiar amb el causant, acció per a exigir als hereus d'aquest unes atribucions concretes.

Pel que fa a la llegítima la Llei recull íntegrament el text de la Compilació en la redacció que li dona la Llei 8/1990, de 9 d'abril.

Pel que fa a la quarta vidual, s'estableix una nova normativa, que millora de manera substancial les expectatives del consort sobrevivent, que, si no té, en morir el seu cònjuge, mitjans econòmics suficients, pot reclamar en tot supòsit l'adjudicació en propietat de béns hereditaris o l'equivalència en diners.

Finalment, es regula la reserva de la mateixa manera que ho va fer la Llei 11/1987, de 25 de maig.

Amb aquesta regulació s'acaba el Codi de Successions, el primer Codi de dret civil català, amb una regulació autònoma i completa en matèria successòria.

Ja en aquell moment, la tasca legislativa del Parlament de Catalunya, impulsada des del Govern, era ingent. La tècnica de les lleis especials s'havia convertit en la norma i ja havien estat aprovades pel Parlament lleis en matèria de família i de dret patrimonial.

El camí cap a la normalització del nostre dret estava endegat i el Codi de Successions era la primera mostra.

Apunt final

A les acaballes de la setena legislatura, quan el President Maragall ja havia anunciat l'avançament de les eleccions, el responsable del Departament de Justícia, conseller Vallès, va trametre al Parlament sengles Projectes de Llei, que no havien estat prou debatuts ni consensuats en el si de l'Observatori de Dret privat de Catalunya. Eren el Llibre IV relatiu a Successions i el Llibre III, relatiu a Persona.

No va haver-hi més temps que el d'efectuar els corresponents debats a la totalitat en el Ple i fets aquests tràmits la legislatura va tocar al seu fi.

Iniciada la vuitena legislatura el Govern Tripartit, dit Entesa, torna a presentar al Parlament els mateixos projectes de Llei, sense haver-los esmenat, ni tampoc consensuat amb la comunitat jurídica.

Pel que fa al Llibre IV, es va plantejar a l'Observatori l'aturada del projecte i un replantejament global del mateix per tal de ser consensuat amb la comunitat jurídica.

Des de CiU es va defensar aquesta posició i la responsable del Departament, Consellera Tura, va convocar un grup d'experts de totes les sensibilitats per tal que es fes un debat conceptual i tècnic i es millorés el projecte.

Des de CiU dèiem també que qualsevol canvi important en el procés codificador s'havia de fer mitjançant lleis especials, seguint, no només un acord tàcit present durant tota la tasca codificadora dels darrers 25 anys, sinó també, el que disposa l'article 6 de la Llei Primera del Codi Civil de Catalunya; i afegia que aquests canvis no s'havien de fer en el Codi o en el Llibre IV directament i que, si malgrat tot es feien, si eren importants, havien de tenir el consens de la comunitat jurídica.

Recordàvem també que els codis han de tenir necessàriament una vocació de permanència i d'estabilitat en el temps. A diferència de les lleis administratives, els codis no són normes del moment, que es modifiquen en funció de criteris polítics o de polítiques concretes, sinó que han de tenir aquesta vocació d'estabilitat, que lliga també amb el

seus fonaments històrics. I així, en les compareixences que varen tenir lloc amb motiu del projecte, alguns dels juristes així ho defensaven.

Dèiem llavors que el Llibre IV hauria de continuar amb la tasca iniciada pels nostres predecessors, hauria de seguir sent modern i actual, però alhora havia de ser també conservador. No havia de modificar els grans principis propis del dret romà, tan arrelats en el dret successori català, ateses la inexistència de justificacions d'ordre jurídic, social o pràctic suficients que feien aconsellable la seva modificació global.

En general s'ha fet un treball conceptual, de depuració sistemàtica, s'ha modernitzat el llenguatge i s'han revisat en profunditat els continguts més polèmics introduïts al projecte.

Això no vol dir per part del grup parlamentari de CiU que aquest projecte sigui en tot el nostre, o és el projecte que hauríem presentat. Probablement alguns dels canvis realitzats els hauríem fet mitjançant la tècnica de les lleis especials i no pas directament al codi, tal com diu l'article 6 de la Llei primera abans esmentat; com per exemple, tot el capítol referent als pactes successoris. Tampoc, per raons pràctiques, n'hauríem canviat l'estructura.

El projecte que definitivament ha esdevingut Llei aprovat pel Parlament de Catalunya l'any 2008 segueix l'empremta del Codi de Successions de 1991 i en conserva els fonaments, el disseny institucional bàsic i fins i tot, la redacció exacta de nombrosos articles.

Però alhora, el Llibre IV presenta novetats de naturalesa tècnica i d'altres que reflecteixen decisions de política jurídica amb una clara repercussió social. Com ara, els canvis introduïts en les causes d'indignitat successòria, les millores en el testament atorgat per persones amb discapacitat sensorial, l'entrada de les noves tecnologies en el capítol de successions i especialment la remodelació integral del sistema de pactes successoris, els drets successoris en la successió intestada entre cònjuges o convivents, la modificació de les regles de càlcul de la llegítima, la nova regulació de la quarta vidual i la supressió de les reserves.

I en darrer lloc, és necessari identificar breument aquelles modificacions fetes respecte del projecte inicial presentat pel govern tripartit i que són substantives en el dret de successions català.

1. Mantenir i defensar per damunt de tot el principi d'acord entre les parts, és a dir, si pot ser, que hi hagi acord. I en cas de discòrdia, que sigui a arbitri del jutge. Mantenir la regla que, en defecte de pacte, sigui la solució judicial la més justa.
2. La recuperació de les quartes: la falcídia i la trebelliànica. I si algú considera que tenen un nom molt poc modern, que sàpiguen que venen del dret romà i que són útils. Defensem la permanència d'allò que és nostre. Tenim un dret històric que sabem adaptar a les necessitats de la societat catalana d'avui. I el contingut de les quartes és útil! Són institucions que enforteixen la posició de l'hereu gravat per llegats o gravat per fideïcomisos. I tots estem convençuts que la institució d'hereu és bona, entesa com aquella persona que se situa en el lloc i en el dret del causant. Aquest principi que ens ve del dret romà i que ha tingut tanta aplicació a casa nostra s'ha de mantenir. Totes dues figures es recuperen amb una redacció més sintètica i amb una concepció moderna.
3. La recuperació del principi *semel heres semper heres*, en el seu estat pur; també principi romà i que vol dir que una vegada una persona sigui hereu, ho és sempre, i per tant, no s'accepten condicions resolutòries. Se suprimeix la conversió de l'hereu subjecte a condició resolutòria en un fideïcomís, com preveia el projecte.
4. Se suprimeix el testament mancomunat o testament conjunt. Aquesta és una institució aliena del dret català, vinguda de Navarra i Aragó, amb molt poca incidència a casa nostra.
5. Un altre tema controvertit era la regulació dels pactes successoris. Ja ho he dit. S'havia anat d'un extrem a l'altre i en un àmbit com aquest s'havia de procedir amb molta cautela. S'ha fet una revisió en profunditat. El projecte que avui tenim a les mans els reformulen

de cap a peus, els fan més assumibles, cenyint-los a l'àmbit familiar, d'on no havien d'haver sortit. S'entén, però l'àmbit familiar ampli. També se suprimeix l'acceptació generalitzada dels pactes de renúncia, que queden limitats als de renúncia a la llegítima futura i que es regulen al capítol de les llegítimes.

6. Es reforça la posició del vidu, es recupera com a dret successori bàsic l'usdefruit universal, que esdevé vitalici, ja que no es perd per ulteriors núpcies. I se li confereix l'opció de commutar-lo per l'usdefruit del domicili familiar i una quarta part del valor de l'herència. I se suprimeixen altres opcions que contenia el projecte.
7. Es millora respecte del projecte la regulació en matèria de llegats i de fideïcomisos reintroduïnt la regulació clàssica dels fideïcomisos de residu i de les substitucions preventives de residu.

Finalment, cal dir que el dret successori és com un edifici històric resultat d'un equilibri molt savi entre diferents institucions jurídiques. Si mous una biga, grinyola tota l'estructura.

Hauria estat lamentable que un dret que va ser defensat i salvat amb grans esforços i en circumstàncies molt difícils, ara, en un context més favorable, acabés perdent aquelles institucions que el fan diferent i que el mantenen alhora com un dret històric i adaptat al món actual.

Un Codi Civil propi és un objectiu nacional, de país, pel que CiU, des del Govern, va lluitar durant molts anys. I el va defensar des d'aquest Parlament davant els recursos d'inconstitucionalitat presentats per diferents governs estatals. I el va defensar junt amb les altres forces polítiques, perquè mai hem volgut ni volem que el nostre dret sigui utilitzat com a arma política.

Per això, ens sentim molt satisfets d'haver convençut el govern i els partits que li donen suport pels canvis introduïts en el text original del projecte de llei.

3.3 LLEIS ESPECIALS EN MATÈRIA DE FAMÍLIA

3.3.1 *Codi de Família*

Introducció

El Codi de Família fou aprovat pel Parlament de Catalunya per Llei 9/1998, de 15 de juliol. És una llei important, des del punt de vista de l'acció de govern pel seu contingut i per la seva incidència social, i fonamental pel que fa al desenvolupament del nostre dret civil.

Culmina el procés de reforma, desenvolupament i actualització del nostre dret de família, en ús de les competències que ens reconeixen la Constitució i l'Estatut d'Autonomia. Ha estat una tasca complexa, que ha exigit un esforç legislatiu considerable —vuit lleis especials—, dut a terme segons la tècnica de les lleis especials i codificant al final del procés.

Calia tenir en compte que aleshores, en el procés de desenvolupament i actualització del nostre dret preteníem arribar a l'elaboració de tres codis que recollissin i aglutinessin els tres nuclis més importants i bàsics del dret civil català: el Codi de Successions per causa de mort, que va ser aprovat per la Llei 40/1991, de 30 de desembre, el Codi de Família i el Codi de Dret Patrimonial, que llavors es deia que podia veure la llum el 2003.

Contingut

El Codi de Família recull el dret de família propi vigent fins ara a Catalunya (format per la Compilació del dret civil de Catalunya de 1960 i les Lleis especials aprovades pel Parlament de Catalunya en el període comprès entre l'abril de 1986 i el juliol de 1996), hi introdueix algunes innovacions i l'engloba en un sol text, degudament harmonitzat.

La codificació, com ja hem dit en altres moments, contribueix a l'estabilitat del dret —sense que res, òbviament, no s'oposi a la seva revisió quan calgui— garanteix la cohesió entre les normes d'un mateix

àmbit i, sobretot, en facilita el coneixement i l'aplicació en els àmbits jurídics i judicials, perquè el dret és per a la vida i no pas la vida per al dret, i un dret que no és viscut esdevé pura arqueologia.

La Compilació de 1960, a causa del moment històric en què es va promulgar, només dedicava 93 articles al dret de família, que regulaven les filiacions, l'adopció, el règim econòmic matrimonial i els heretaments, situats ara, més adequadament, en seu del dret de successions. El Codi de Família conté 272 articles.

Antecedents

La migradesa d'aquesta regulació no responia a la riquesa del dret que regia a Catalunya, sinó a les circumstàncies especials en què es va promulgar (etapa no democràtica, doctrina unificadora, intent de supressió de tots els elements diferenciadors...).

Observant en el seu conjunt l'ordenament jurídic català, la família es configurava fonamentalment sobre la base d'un model conservador, especialment pel que fa al patrimoni; es tractava d'una concepció, sobretot agrària, poc desenvolupada; un model que gosaria qualificar d'estàtic, que ja aleshores resultava desferrat. (Estem parlant dels anys 40 i 50.)

Evolució del concepte de família

En el decurs del segle xx i especialment en les últimes dècades, es produeixen un conjunt d'esdeveniments que comporten una evolució significativa en la configuració de la família i en la regulació jurídica de la família.

Així, d'una societat agrària i rural es passa a una societat industrialitzada i eminentment urbana (el 50 % de la població de Catalunya està en la conurbació de Barcelona; hi ha un trasllat del camp a la ciutat).

En segon lloc, s'origina el pas de la família patriarcal i extensa, cap a la família nuclear, formada bàsicament pels pares i fills.

La família ha canviat i aquesta mutació és la conseqüència de diferents moviments de fons:

- La dinàmica de la igualtat de sexes, l'allargament de la vida, el canvi en el model de societat, el canvi en el model de família i, finalment, la incorporació de la dona en el món laboral i el fenomen de la immigració.
- La família ha canviat. Els indicadors demogràfics confirmen la difusió de maneres de vida que fa 50 anys eren singulars. Les parelles de fet són avui un fenomen normal; en altres països del nostre entorn, aquest fenomen ja és massiu (mirem, per exemple, França, on avui una de cada sis parelles ho és de fet). A Catalunya, segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, en endavant IEC, de l'any 1996, el 10 % de les parelles són de fet.
- I, finalment, altres elements s'han de tenir en compte, com ara, l'aparició de les famílies monoparentals, la major esperança de vida, la baixa natalitat (Catalunya, 1,4; Espanya, 1,2). O bé, la incorporació de la dona en el món laboral i, per tant, l'emancipació femenina comporta en el si de les famílies una alteració dels diferents rols de la parella, que deixen de ser estàtics.

Tots aquests elements provoquen una reestructuració del concepte de família, sociològic i jurídic, afavorida en el temps per la promulgació de la Constitució i per la restauració de la Generalitat de Catalunya.

Reforma de la Compilació i desenvolupament legislatiu

Recuperades les Institucions, en aquest context calia, per tant, en primer lloc, reformar la Compilació per tal d'adaptar-la a la Constitució, la qual cosa ja es va fer mitjançant la Llei 13/1984, de 20 de maig, i el Decret legislatiu de 10 de juliol del mateix any, sobre els continguts dels quals ja hem parlat llargament en capítols anteriors.

Però també calia, immediatament després, desenvolupar el dret de

família i adequar-lo a la realitat social catalana de les darreries del segle xx, la qual cosa s'ha dut a terme mitjançant la promulgació de lleis especials en matèria de filiacions, mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, tutela i institucions tutelars, relacions patrimonials entre cònjuges, aliments entre parents, autotuteles i potestat del pare i de la mare.

Aquestes lleis s'han recollit en el Codi de Família, que és un text legal que regula totes les institucions pròpies dels drets de família dels codis del nostre entorn cultural, excepte d'aquelles que la Constitució reserva expressament a l'Estat, és a dir, les formes del matrimoni.

Contingut del codi

Amb el Codi de Família es pretén posar a disposició dels ciutadans i dels operadors jurídics de Catalunya una legislació autònoma, moderna, unitària, sistemàtica i completa en matèria de dret de família.

La nova regulació és, naturalment, respectuosa amb la Constitució, que a l'art. 39 disposa que els poders públics assegurin la protecció social, econòmica i jurídica de la família, la protecció integral dels fills, iguals davant la llei, i de les mares, al marge del seu estat civil. És una llei de protecció jurídica del matrimoni i de la família. Així mateix, l'art. 32 reconeix el dret de l'home i la dona a contraure matrimoni amb plena igualtat jurídica.

Precisament, la unió convivencial de caràcter estable majoritària en el nostre país és la formada pels cònjuges i els seus fills. (Cens de 1996 elaborat per l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1.432.000 parelles matrimonials.)

El Dret Català ha considerat sempre la família com a la primera cèl·lula social i la institució bàsica i central en el si de la nostra societat. És el primer lloc de socialització, un àmbit de solidaritat i d'influència vital que és imprescindible per afavorir l'estabilitat i la cohesió de tota la societat.

Principis rectors

Els principis rectors del Codi de Família són la protecció de la família, el *favor filii* i l'autonomia de la voluntat, com a reconeixement de la personalitat individual i de la llibertat civil.

Aquests principis es concreten en les diferents institucions que regula.

El Títol I relatiu als efectes del matrimoni, preveu la comunitat de vida que origina el matrimoni, la igualtat dels cònjuges, la determinació del domicili, la contribució a les despeses familiars, les garanties del seu compliment i la disposició de l'habitatge familiar, com a mesura de protecció a la família, entre altres aspectes que fins ara no es trobaven en el nostre dret propi o que hi eren de manera dispersa.

Cal remarcar que s'ha aclarit l'obligació de contribuir a les càrregues de la família de tots aquells que viuen en un mateix sostre, i que s'intenta desjudicialitzar els desacords entre els cònjuges, preveient la intervenció facultativa de determinats familiars, substituint la intervenció judicial.

El Títol II, que regula els règims econòmics matrimonials, respecta els principis bàsics del sistema fins ara vigent i, per tant, manté la màxima llibertat i independència dels cònjuges i els correctius necessaris en el règim legal de separació de béns per evitar les possibles desigualtats que es poden produir quan s'extingeix. És allò que es coneix com a «retribució per raó de la feina». S'hi introdueixen dues novetats significatives. La primera, la compatibilitat amb altres drets de caràcter econòmic que puguin correspondre al cònjuge que en surt beneficiat, i la segona, la necessitat que se sol·liciti en el primer procediment en què es demani la separació, el divorci o la nul·litat del matrimoni.

D'altra banda, cal remarcar com a innovació la possibilitat que per raons d'economia processal es demani en els procediments matrimonials o en els tràmits esmentats la divisió dels béns que pertanyen als cònjuges en proindivís.

Com a règim convencional s'introdueix el règim de comunitat de béns.

Atès el seu grau de vigència i utilització s'eliminen la regulació del dot, de la tenuta, de l'esponsalici i escreix, del tantundem, de l'aixovar, del cabalatge i el pacte d'igualtat de béns i guanys.

El Títol III regula els efectes personals i econòmics de la nul·litat del matrimoni, del divorci i de la separació judicial.

De fet, el Parlament de Catalunya ja ha legislat sobre aquesta matèria de manera parcial i en concret sobre indemnització compensatòria en el règim de separació de béns i exercici de la potestat del pare i de la mare en el cas de vida separada. El que es fa ara és completar aquesta regulació.

Els efectes que són objecte de regulació es refereixen a la forma d'exercici de la potestat, a la guarda i custòdia, al règim de visites, als aliments, a l'atribució de l'ús de l'habitatge familiar, a la contribució a les despeses familiars i a la pensió compensatòria.

Aquests efectes es determinaran pels cònjuges de comú acord en el corresponent conveni regulador, que haurà d'ésser aprovat judicialment, i en els casos que no hi hagi acord l'autoritat judicial resoldrà directament.

Com a novetat, s'hi introdueix la institució de la mediació. Així, si ateses les circumstàncies del cas, l'autoritat judicial considera que hi ha efectes sobre els quals encara es pot arribar a un acord, pot remetre les parts a una persona o entitat mediatadora amb la finalitat que intentin resoldre les diferències i que presentin una proposta de conveni regulador.

El Títol IV regula la determinació de la filiació per naturalesa, seguint els principis rectors de la Llei de Filiacions i estableix els efectes de la filiació, tant per naturalesa com per a l'adoptiva.

Com a novetat s'igualà el període previst per a la impugnació de la paternitat, matrimonial o no matrimonial, que es fixà en dos anys comptats des del descobriment de les proves en què es fonamenti la impugnació, o de les altres circumstàncies que ja preveia la Llei de Filiacions i que s'han incorporat al codi. Amb anterioritat al codi, la Llei de Filiació fixava el termini per a la impugnació en quatre anys, però no els establia comptats des del coneixement de les proves. El canvi que va

provocar la reforma legal en el Codi de Família es va fer tenint en compte la legislació alemanya, així com conèixer una qüestió d'inconstitucionalitat presentada davant un jutjat i que en poques línies explicaré: un matrimoni amb dos fills es van divorciar al cap de 15 anys de casats. El marit va contreure noves núpcies. La segona dona volia tenir fills i aquests no venien, cosa que els va comportar visites mèdiques, de resultes de les quals van saber que el marit tenia una malaltia congènita que l'impedia tenir fills. Aquesta situació va comportar que impugnés la seva paternitat respecte dels fills del primer matrimoni. La reforma plantejada es va fer pensant en aquesta situació i en la regulació del Codi alemany.

El Títol V regula la constitució de la filiació adoptiva, sobre la base de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció. En concret preveu els efectes específics pel que fa als cognoms de l'adoptat i entre la persona adoptada i els familiars ascendents i col·laterals dels pares adoptius.

El Títol VI regula la potestat del pare i de la mare sobre la base de la Llei 12/1996, de 29 de juliol. Ve a cobrir la insuficiència del dret civil català actual en matèria de relacions paterno-filials. Se suprimeix la referència a la «pàtria potestat» substituïda per l'expressió «la potestat del pare i de la mare».

La regulació parteix de l'interès primordial del menor i es concreta en la voluntat de fer efectiu el lliure desenvolupament de la personalitat del menor a la potestat dels pares. En matèria de contingut de la potestat, s'atén als deures dels pares, a l'administració dels béns del fill i a la seva representació. La Llei també s'ocupa de l'estatut jurídic del menor emancipat i n'enumera els actes pels quals el menor necessita assistència. La Llei incorpora a més, la regulació de la potestat prorrogada i rehabilitada per al cas d'incapacitació.

El Títol VII regula la tutela, la curatela i l'autotutela, seguint la pauta de la normativa de les Lleis 39/1991 i de l'11/1996.

El sistema de tutela familiar, basat en la prevalença de la voluntat dels pares en la designació de tutor, es reforça amb la creació facultativa del Consell de Tutela. Aquest, substitueix en alguns casos la intervenció del jutge en el control de l'actuació del tutor i pot concedir l'autorització per a determinats actes.

Es canvia la denominació del Registre de tuteles i autotuteles pel de Registre de nomenaments tutelars no testamentaris, que s'ajusta més a la seva funció i es preveu la preceptiva comunicació al jutjat.

La Llei 11/1996, de modificació de la tutela i de les institucions tutelars, *introdueix l'institució de l'autotutela*, el qual permet a la persona amb capacitat d'obrar designar càrrecs tutelars en previsió del cas d'ésser declarada incapaç i es manifesta com la resposta a una necessitat social atès el progressiu envelliment de la població. Durant els dos primers anys de vigència d'aquesta institució es van constituir 632 autotuteles.

Finalment, *el Títol VIII regula l'obligació de prestació d'aliments entre parents, d'acord amb la Llei 10/1996, de 29 de juliol*.

Amb aquesta regulació, el legislador ha volgut introduir una regulació comprensiva de tots els aspectes relatius a aquesta obligació legal presidida pels principis de llibertat civil i solidaritat familiar. Destaquen entre les millores i les innovacions, la possibilitat d'establir, al determinar la quantia dels aliments, les bases per a una actualització periòdica, més precisió respecte al dret de les entitats públiques o privades i de qualsevol persona que presti aliments, si els obligats no ho fan, de repetir contra aquests darrers les pensions no satisfetes.

Amb el Codi de Família es pretén dotar el nostre país d'una regulació de les institucions familiars que, tot i respectant els principis tradicionals encarnats en la personalitat col·lectiva del poble català, estigui d'acord amb les necessitats i la realitat de la societat catalana d'avui.

En definitiva, l'aprovació del segon gran Codi de dret civil català, el Codi de Família, que és una norma pionera a l'Estat espanyol i pretén ser una eina útil per al segle XXI, enriqueix de manera notable el nostre patrimoni jurídic col·lectiu i culmina l'objectiu de dotar les famílies catalanes d'una legislació civil amb la qual podran desenvolupar-se

par-se addientment i que contribuirà al bon funcionament de la nostra societat.

3.3.2 *Llei sobre unions estables de parella*

Introducció

Aquesta llei va ser aprovada el mateix dia en què ho va ser el Codi de Família. És la Llei 10/1998, de 15 de juliol.

Com hem dit en l'exposició sobre el Codi de Família, la família ha canviat i aquest canvi és la conseqüència de diferents moviments de fons.

Les parelles de fet són avui un fenomen normal. A Catalunya, l'any 1996, segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, més endavant IEC, el 10 % de les parelles són de fet.

A països com Suècia i Dinamarca, la convivència de fet es troba consolidada i arriba a constituir la major part de totes les unions entre convivents joves. Té, per aquesta raó, un caràcter de convivència pre-matrimonial; gairebé el 50 % dels fills neixen en unions de fet, si bé la major part de les parelles contrauen matrimoni després d'haver tingut un o dos fills.

En altres països del nostre entorn cultural, com ara França o Alemanya, la durada mitjana d'aquestes unions és de tres anys.

Entre les parelles que es casen, la taxa de divorci no deixa d'augmentar.

Segons dades publicades a l'Idescat, l'any 1998, el nombre de divorciats s'havia quintuplicat en deu anys, però Espanya continuava essent un dels països amb menys ruptures conjugals d'Europa. Segons aquest estudi, un de cada quatre matrimonis espanyols s'acabaria trencant. Segons l'informe, el 1996 els separats i divorciats representaven el 2,7 % de la població; mentre que a Europa, la mitjana se situava, el 1995, per sobre del 6 %. A partir de l'any 2005, Catalunya va a passar a tenir una de les taxes més altes d'Europa.

Antecedents

La Llei sobre unions estables de parella és la primera normativa a l'Estat espanyol que regula de manera sistemàtica les unions estables de parella, tant heterosexuals com homosexuals. I ho fa amb la finalitat d'establir en un sol text legal els efectes d'aquestes unions convivencials en l'àmbit del dret civil català i de la funció pública.

En el si de la nostra societat, la unió convivencial de caràcter estable majoritària és la que està formada pels cònjuges i els seus fills.

Dades numèriques de Catalunya. Idescat, 1996

Parelles matrimonials	1.432.000
Parelles de fet heterosexuals	128.309
Parelles formades per persones del mateix sexe	17.000
Grups convivencials (tieta i nebot, dues amigues, tres germans).	54.856
Nuclis unipersonals.	363.115

Ara bé, al marge del matrimoni, regulat dins del Codi de Família, també hi ha altres unions convivencials de caràcter estable diferents, formades per parelles heterosexuals que, tot i que poden contraure matrimoni, s'abstenen de fer-ho, i altres integrades per persones del mateix sexe que constitucionalment tenien barrat el pas a aquesta institució. (Si bé en aquests moments ja s'ha aprovat a nivell estatal —abril 2005— una modificació del Codi Civil en el sentit de considerar les unions entre homosexuals com a matrimoni, sense necessitat de modificar la Constitució.)

En aquests últims anys, s'ha apreciat un augment de les unions estables heterosexuals i homosexuals. Aquest fet és paral·lel i coincident

amb el creixent nivell d'acceptació que tenen en el si de la nostra societat aquestes parelles. Cal destacar que abans de procedir a l'aprovació de la Llei Catalana com a Projecte de llei pel Govern, es van fer diferents estudis d'opinió. Enquestes, comissió d'estudi, etc., per tal de copsar el que pensava la societat. I també, des del Govern i des dels partits que li donaven suport es va donar a conèixer el primer esborrany del projecte, explicant-lo per tot el territori.

La Llei sobre unions estables de parella agrupa i regula aquestes formes convivencials amb una normativa diferent de la que regeix la unió matrimonial i alhora específica per a cada una de les indicades situacions.

Unions estables heterosexuales

La seva regulació conté la normativa sobre les parelles formades per un home i una dona, majors d'edat i que no tenen impediments per contraure matrimoni, que visquin maritalment, com a mínim, durant un període ininterromput de dos anys, o que hagin atorgat escriptura pública en la qual manifestin la voluntat d'acollir-se a aquesta regulació.

S'estableixen els requisits que els membres de les unions han de complir; com han d'acreditar la convivència; la forma de regular-la; l'adopció de menors; la tutela; el dret d'aliments; els efectes que aquestes unions poden tenir en l'àmbit de la funció pública; els supòsits de disposició de l'habitatge comú; l'extinció de la unió; la compensació econòmica a què té dret el membre de la parella que sigui perjudicat per aquest trencament; el dret a pensió periòdica; la reclamació dels drets de compensació econòmica i de pensió, limitada en el temps, i finalment, els supòsits d'extinció de la unió per defunció d'un dels membres de la parella.

Unions estables homosexuals

La seva normativa conté els preceptes aplicables a les unions formades per dues persones del mateix sexe que mantenen una unitat de con-

vivència estable i manifestin la seva voluntat d'acollir-se a aquesta legislació.

S'estableixen els requisits que han de complir els membres de la parella, com han d'acreditar aquella voluntat i des de quan produeix efectes. La tutela, el dret d'aliments; els efectes que aquestes unions poden tenir en l'àmbit de la funció pública; la disposició de l'habitatge comú; els efectes de l'extinció de la unió en vida de tots dos convivents; l'exercici dels drets que pot exercir el que es considera perjudicat; l'extinció de la unió per defunció d'un dels membres de la parella i els efectes en l'àmbit de la successió intestada.

La regulació sobre unions estables homosexuals tenia present el fet que no poden casar-se ni tenir fills comuns i, alhora, respecta la llibertat de pacte que ha de regir les relacions civils i la intimitat de les persones.

Aquesta llei no té en compte la possibilitat d'adoptar menors per part d'una parella homosexual. En el seu moment el govern de CiU no ho va contemplar, perquè considerava que el que s'havia de tenir en compte preferentment eren els drets del menor. També va creure més important impulsar la regulació de les relacions com a parella.

El govern tripartit ha portat al Parlament un Projecte de llei on sí es planteja el tema de l'adopció. Aquest projecte ha esdevingut Llei del Parlament de Catalunya el 31 de març del 2005. Cal dir, però, que des de la data de la seva aprovació en tres anys només han adoptat a Catalunya quatre parelles homosexuals.

Apunt final

Aquesta Llei, la de 1998, reconeix jurídicament la situació i la realitat de les unions estables tant heterosexuals com homosexuals, i els atribueix uns efectes, inspirats en els principis *d'equitat, justícia i responsabilitat*, que han de ser tutelats. I ho fa mitjançant una regulació necessària, innovadora, prudent i meditada.

És una legislació que atribueix drets, que permet fer; que simplement autoritza i que en general no obliga a fer, si bé, estableix deures

correlatius, especialment per tal de palliar les situacions injustes que poden derivar-se del trencament d'aquest tipus de convivència i protegir la part més dèbil.

Fer-ho en una llei especial no exclou ni margina.

És una opció política i també de tècnica jurídica.

Tracta de forma diversa allò que és diferent, igual que ho han fet els legisladors europeus.

S'ha tingut en compte el parer del ciutadà i la realitat de la composició familiar avui.

I així es va defensar tant en el Govern com en seu parlamentària i així van ser objecte de debat i van ser aprovades el mateix dia i en el mateix Ple, el Codi de Família i la Llei d'Unions Estables de Parella.

Cal destacar que estem parlant d'un codi i d'una llei, el debat de les quals s'havia iniciat en seu parlamentària un any abans i que quan van ser trameses com a Projectes de llei al Parlament ja portaven des del Departament de Justícia, que fou qui les va impulsar, un any més fent estudis, recollint parers i opinions i creant una comissió d'experts, pel que fa a la segona llei, doncs el Codi de Família, portava més temps en elaboració (des de l'any 1995).

3.3.3 *Llei sobre situacions convivencials d'ajuda mútua*

És la Llei 19/1998, de 28 de desembre, aprovada pel Parlament de Catalunya el mateix any que el Codi de Família i la Llei d'Unions Estables de Parella.

Va ser elaborada al mateix temps que les altres dues lleis, però es va deixar la seva discussió pel següent període de sessions. El Govern les va aprovar com a projecte de llei en la mateixa sessió. De fet, els diputats de la Comissió de Justícia del Parlament van considerar que fos tractada al marge de les altres dues lleis.

Introducció

Al marge del matrimoni i de les unions estables de parella, la societat catalana d'avui presenta altres formes de convivència d'ajut mutu, especialment pel que fa a les persones grans que intenten posar remei a llurs dificultats.

Sobre la base de l'estudi jurídic que es va dur a terme, utilitzant dades estadístiques fiables i de caràcter sociològic, hom arriba al convenciment que és procedent establir una regulació de les situacions de convivència de persones que, sense constituir una família nuclear, comparteixen un mateix habitatge, unides per vincles de parentiu sense límit de grau en la línia col·lateral, o de simple amistat. I que posen en comú elements patrimonials i treball domèstic, amb voluntat d'ajuda mútua i de permanència.

Dades estadístiques

Del total de 2.097.955 llars existents a Catalunya l'any 1996, 417.971 són llars sense nucli familiar, que comprenen un total de 485.438 persones.

Les llars sense nucli familiar són aquelles en què hi viu un conjunt de persones en el mateix habitatge i comparteix despeses i no tenen vincles: dues amigues, el capellà i la majordoma...

També hi ha les llars familiars sense nucli, on qui hi viu té un lligam de parentiu (tieta i nebot, dos germanes, dos germanes i una cunyada...).

L'augment més important el van tenir les llars d'una sola persona amb un total de 363.115 persones, el que representava el 17,31 % dels diferents tipus de família i suposava un increment l'any 1996 del 38,2 %, respecte l'any 1991. El 60 % eren més grans de 65 anys i el 79 % eren dones.

Les llars sense nucli familiar amb dues o més persones eren 54.856 i, en total, en aquestes llars hi vivien 171.843 persones.

Atès que aquestes situacions, com s'ha pogut comprovar amb les dades estadístiques, són molt heterogènies i diferents de les relacions de parella, la llei no limita a dos el nombre de components, ni tampoc exclou els germans que constitueixen, precisament, el nucli principal.

En la situació actual d'envelliment progressiu de la població com a conseqüència de la prolongació de la vida i de la reducció de la natalitat, una regulació legal de signe proteccionista, que fomenti aquest tipus de convivència, pot reportar una solució a moltes persones grans, que eviti el seu aïllament en institucions geriàtriques.

Justificació de la norma. Interès públic

Aquesta nova llei es justifica pel següent:

- Aparició progressiva de formes de convivència diferents a la parella i a la família nuclear.
- Envel·liment de la població.
- Resultat de l'anàlisi sociològica.

Com hem dit abans, d'acord amb les dades extretes del Cens de població, hi ha 54.000 habitatges on conviuen bé grups familiars de persones sense nucli (germans, oncle i nebot, àvia i néta...) o bé persones a les quals no les uneix cap parentiu (situacions d'ajuda, d'amistat, etc.). Més o menys, són 54.856 llars amb 122.323 persones.

Principis inspiradors

- Llibertat de pacte pròpia del dret civil català.
- No intervencionisme.

- Reguladora només dels efectes de l'extinció:
  - habitatge;
  - compensació per raó del treball;
  - aliments.
- Objectiu bàsic: protegir el més feble en els supòsits d'extinció de la convivència i en defecte de pacte compensatori.

Contingut de la llei

Aquesta convivència es pot donar entre persones que tinguin vincles familiars —el que estadísticament es coneix com a llars sense nucli— o també quan la relació és d'amistat o de companyia.

Queda acreditada mitjançant escriptura pública o document públic notarial o pel transcurs d'un període de dos anys de convivència acreditats mitjançant acta de notorietat.

Efectes

Els que produeix l'extinció de la situació convivencial, sempre que no hi hagi pacte:

Habitatge. El que no és titular té tres mesos per abandonar-lo. Si és per defunció del titular, té sis mesos.

Aliments. Si és per defunció d'un dels convivents, l'altre té dret a reclamar aliments a càrrec de l'herència, per un període màxim de tres anys, si era mantingut pel premort.

Els que produeixi l'extinció de la situació convivencial, amb independència que hi hagi o no pacte:

Compensació econòmica. Hi té dret el convivent que ha treballat per l'altre si es produeix un enriquiment injust.

3.3.4 *Llei de Mediació familiar*

Antecedents

El Parlament de Catalunya va aprovar la Llei 1/2001, de 15 de març, de Mediació familiar de Catalunya. Va ser aprovada amb el vot favorable de tots els grups polítics. És una norma capdavantera a l'Estat espanyol que ofereix als ciutadans una institució complementària a l'Administració de Justícia per tal de resoldre conflictes familiars. Converteix una vegada més Catalunya i el seu Govern en pioners a adaptar la seva legislació a la recomanació europea i als països més desenvolupats socialment. (A nivell espanyol ha estat incorporada la mediació en la reforma del Codi Civil referent a la legislació sobre el divorci, de l'any 2005.)

La mediació familiar és introduïda en el nostre ordenament jurídic pel Codi de Família, en l'art. 79.2 i en les Disposicions Finals segona i tercera, mitjançant un encàrrec que fa al Govern perquè elabori la llei esmentada, tot recollint l'esperit i contingut de la Recomanació 1/98 del Consell d'Europa, que insta els Estats membres a crear serveis de mediació familiar per a la resolució de conflictes.

La mediació familiar va néixer a la dècada dels 70 als Estats Units, on està plenament acceptada i reconeguda com a una eina social molt positiva. Facilita que les parts en conflicte tinguin uns àmbits de diàleg i negociació que permetin arribar a un acord el més satisfactori possible, i intenta disminuir la tensió provocada pels conflictes plantejats i les dificultats de les relacions futures.

La llei, que institucionalitza una pràctica ja quotidiana —15 anys— i estén l'experiència positiva dels equips d'assessorament tècnic del Departament de Justícia en l'àmbit dels Jutjats de família (en els deu anys precedents a l'aprovació de la llei es van efectuar més de 700 intervencions), regula els aspectes jurídics fonamentals de la mediació familiar i crea el Centre de Mediació Familiar de Catalunya, que assumeix la responsabilitat de fomentar i organitzar el servei públic d'aquesta activitat, i regula també la intervenció dels Col·legis Professio-

nals afectats, respectant la voluntat dels ciutadans i les iniciatives privades que ja han nascut en forma associativa.

Contingut de la llei. La llei recull els trets que caracteritzen el dret català, el seu caràcter pactista i l'autonomia de la voluntat, així com l'anomenat *favor filii* o interès en benefici dels fills, que n'esdevé l'eix fonamental.

La finalitat de la llei és institucionalitzar, potenciar i estendre a tot Catalunya la mediació familiar, que encaixa perfectament en el nostre ordenament jurídic perquè la mediació familiar retorna a les parts el poder de decisió per resoldre la crisi del matrimoni o de la unió estable de parella, o les desavinences del pare i de la mare en relació amb els fills comuns menors d'edat o discapacitats, i els altres conflictes familiars que preveu la llei en matèria d'aliments i de tutela.

Tot això, en concordança amb el principi d'autonomia de la voluntat, un dels principis generals que informen el dret civil de Catalunya. La nova normativa també afavoreix les solucions pactades, en la línia del pactisme, que constitueix una altra nota característica de la mentalitat i la concepció jurídica del poble català.

La llei crea el Centre de Mediació Familiar de Catalunya, que neix com una entitat sense personalitat jurídica pròpia, adscrita al Departament de Justícia.

La llei s'estructura en cinc capítols

El primer capítol estableix les disposicions generals que han de regir l'actuació del Centre de Mediació Familiar de Catalunya i dels serveis de mediació familiar dependents dels col·legis professionals o d'aquests mateixos col·legis professionals; les funcions que han de complir, els àmbits d'aplicació de la mediació; les persones legitimades; la titulació i la formació de les persones mediadores; la naturalesa dels acords, prioritzant l'interès superior dels fills i els requisits d'accés a la gratuïtat del servei. Estan legitimades per instar la mediació les persones uni-

des per vincle matrimonial o que formen una unió estable de parella, i les que, sense formar una unió estable de parella, tenen fills comuns.

El segon capítol està dedicat a la regulació de les característiques de la mediació familiar: la voluntarietat, la confidencialitat, la imparcialitat i l'assessorament tècnic de què han de disposar les persones mediadores. Les dues primeres garanteixen, respectivament, la llibertat i la intimitat de les parts, i les altres dues, la qualitat del servei. Finalment, el caràcter personalíssim de la institució manté la coherència amb l'al·ludit retorn a les parts del poder d'assolir per elles mateixes la solució del conflicte.

El capítol tercer regula el desenvolupament de la mediació i n'estableix una tramitació molt simple, que permet limitar-ne la durada (no pot excedir els tres mesos) i evitar que es pugui utilitzar com un mecanisme dilatori de la separació i el divorci.

El capítol quart crea els registres de les persones mediadores, que són les úniques que poden exercir la funció de mediació regulada per aquesta llei. Estableix la retribució d'aquestes persones en cas de gratuïtat i faculta els col·legis professionals perquè puguin establir uns honoraris orientatius.

El capítol cinquè estableix el règim sancionador. Demana a les persones mediadores que compleixin les normes deontològiques dels col·legis professionals respectius.

Col·legis professionals acreditats per l'habilitació de persones mediadores

- Col·legi d'Educadors.
- Col·legi de Pedagogs.
- Col·legi de Psicòlegs.
- Col·legi de Treballadors i Assistents Socials.
- Col·legi d'Advocats.
- Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya.

MEDIADORS HABILITATS

- L'any 2002 es van habilitar 402 mediadors.
- L'any 2003 es van habilitar 1.680 mediadors.

Funcionament del Centre de Mediació Familiar de Catalunya

El Centre de Mediació Familiar neix amb la publicació de la Llei 1/2001 de 15 de març, en compliment d'allò que demanava el Codi de Família i donant al mateix temps resposta a la Recomanació R(98) I, de 21 de gener de 1998 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa, mitjançant la qual s'insta als governs dels estats membres a impulsar la resolució extrajudicial de conflictes en l'àmbit familiar per via de la mediació.

El Centre de Mediació Familiar és una entitat sense personalitat jurídica pròpia adscrita al Departament de Justícia a través de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques.

El centre té com a objectiu promoure i administrar la mediació familiar i facilitar-ne l'accés. Fomentar i difondre la mediació en l'àmbit familiar, estudiar les tècniques de mediació familiar, gestionar el registre general de persones mediadores, homologar els estudis, els cursos i la formació específica en matèria de mediació i organitzar el servei públic de la mediació. Es tracta de trobar una solució alternativa al conflicte amb la intervenció d'una tercera persona, el mediador, reduint considerablement el nombre de procediments judicials, amb resultats positius per les parts sense buscar culpables i actuar sempre en benefici dels fills menors d'edat i/o discapacitats.

La mediació familiar és un mètode de resolució de conflictes alternatiu a la via judicial mitjançant la intervenció d'una tercera persona, el mediador, que és una peça clau en tot el procés, perquè té com a objectiu aconseguir que les parts arribin a acords que facin possible una solució vàlida per a tots, més ràpida i econòmica i més beneficiosa per als fills.

Les parelles que han decidit trencar la seva convivència han d'estar d'acord entre elles per sol·licitar-la i se'n poden donar de baixa quan vulguin.

En el primer any i mig de funcionament del centre es van presentar 318 sol·licituds de mediació familiar, 280 de les quals han estat formulades per les persones interessades, i 38 per indicació de l'autoritat judicial.

Durant aquest període es van realitzar 74 mediacions i en el 82 % de les quals les parts han arribat a acords. En tràmit estan 16 mediacions.

3.4 L'OBSERVATORI DE DRET PRIVAT DE CATALUNYA

Antecedents

El juny del 1999 es van celebrar a Barcelona les Jornades «Cap a un Codi Civil de Catalunya», organitzades pel Departament de Justícia i amb l'objectiu de fer participar el món jurídic català de l'ambició d'avançar en la codificació del nostre dret civil, en compliment d'allò previst a l'art. 9.2 de l'Estatut, i alhora de copsar els elements que teníem al nostre abast per afavorir aquest avenç, tan important per al desenvolupament social i nacional de Catalunya, i que ens havia de portar, a curt termini, a l'aprovació del Codi Civil de Catalunya.

Aquestes jornades aplegaren representants del món acadèmic, polític i professional, que van participar amb els seus coneixements i experiència i, alhora, van ser enteses com un acte de present i de futur que va certificar el compromís social pel nostre dret civil.

En l'acte de cloenda de les jornades, la titular del Departament de Justícia va avançar un seguit d'iniciatives o propostes tot destacant que en aquell moment ens trobàvem en una situació prou positiva en matèria de dret, com per fer un salt qualitatiu, que ens havia de permetre assolir un estat de normalitat jurídica i aspirar a la completesa del nostre dret.

Era el moment idoni per encetar una nova etapa amb força. I aquesta nova etapa venia acompanyada d'unes propostes de futur.

Creació de l'Observatori de Dret Privat i de la Comissió de codificació

Es va anunciar la voluntat d'impulsar la creació d'un Observatori de Dret Privat de Catalunya, per donar assessorament i resposta a la complexitat creixent de les relacions jurídiques regides pel dret privat, fent un seguiment de l'ordenament jurídic privat en la seva triple dimensió autonòmica, estatal i comunitària. El dret de família, el dret de successions, el dret patrimonial, el dret mercantil i marítim, i el dret processal civil tindrien una consideració feta des de Catalunya i en clau catalana.

En segon lloc, i dins de l'Observatori, s'impulsaria la creació d'una Comissió codificadora, amb vocació de permanència i amb un doble mandat: revisar els textos legals i donar forma al Codi Civil de Catalunya. Els juristes, que han estat durant molt de temps la consciència del dret català, passaren a ser factors fonamentals del seu desenvolupament.

És en aquest sentit que, a l'inici de la sisena legislatura, per Decret 13/2000, de 10 de gener, es reestructura el Departament de Justícia i es crea l'Observatori de Dret Privat de Catalunya, dotant el Govern d'un instrument especialitzat per portar a terme la seva acció política en les matèries regulades pel dret privat vigent.

Mitjançant el Decret 190/2000, de 29 de maig, es regula la composició, l'organització i funcionament dels diferents òrgans de l'Observatori i per Decret 125/2002, de 30 d'abril, s'adscriu l'Observatori a la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques, donant-li el suport necessari pel que fa a la planificació, organització, gestió administrativa i econòmica.

Es crea com un òrgan desconcentrat del Departament, sense personalitat jurídica pròpia i adscrit directament al titular del Departament,

com un centre de seguiment, estudi, debat i divulgació del dret i de relacions amb altres organismes estatals i internacionals amb finalitats semblants.

Una de les funcions més rellevants d'aquest organisme és la proposta de revisió i actualització del dret civil català, elaborant informes i dictàmens i fent propostes de disposicions legals.

Organització

L'Observatori s'organitza en un Consell Rector presidit pel conseller de Justícia, una direcció executiva i una Comissió de codificació.

El Consell Rector determinarà anualment els plans d'actuació i aprovarà la memòria anual d'activitats; la seva composició preveu com a vocals els representants dels diferents organismes jurídics del país. S'ha de reunir, com a mínim, dues vegades l'any en sessió ordinària i els seus acords s'han de prendre per majoria dels vocals assistents.

La Comissió de codificació és l'òrgan col·legiat de caràcter consultiu en matèria de dret privat. Els seus membres són nomenats pel conseller de Justícia per un període de dos anys. La Comissió s'organitza per seccions i en ple.

Formen part del Ple de la Comissió dotze juristes de reconegut prestigi dels àmbits universitari, judicial, de l'exercici lliure, i registral i notarial i són membres nats les persones que han estat consellers de Justícia.

Es creen les Seccions de dret de successions, de dret de família, de dret patrimonial i d'harmonització.

Aquesta última té com a funcions més destacades, la d'establir les línies mestres de la codificació, assumir els codis i les lleis aprovades per conformar el futur Codi Civil de Catalunya, revisant-ne l'estructura, el llenguatge i la tècnica legislativa per tal d'aconseguir homogeneïtat i evitar buits, remissions i duplicitats innecessàries.

3.5 ESTRUCTURA DEL FUTUR CODI CIVIL DE CATALUNYA. SISTEMA DE CODI OBERT

La Secció d'Harmonització, en compliment de la seva funció d'establir les línies mestres de la codificació, estudià la forma de trobar una estructura tècnico-legislativa que permetés fer un codi flexible, adaptable i que pogués anar creixent permanentment. Aquesta idea fou la del «codi obert», és a dir, la d'un codi que es pogués tramitar per llibres o per parts i que permetés la substitució i ampliació d'articles quan s'estimés oportú.

En aquest sentit, la Secció elaborà un document en el qual es recollien les diferents modalitats de numeració d'un codi que estan vigents en altres països, com el neerlandès, amb els inconvenients i avantatges, i es valoraven les possibles maneres de numerar el futur Codi Civil.

Es proposava l'opció d'una numeració decimal amb tres dígits que recollís el llibre, el títol i el capítol, seguit del número de l'article després d'un guió, començant de nou la numeració en cada capítol. Per aquestes raons, el codi ha de tenir una estructura que permeti anar incorporant les noves regulacions o les modificacions de les ja existents, sense que se'n ressenti greument la sistemàtica. Aquest document va ser aprovat pel Ple de l'Observatori en sessió de 8 de maig de 2001.

Aquest procediment havia de permetre que el legislador s'imposés el ritme que considerés més adequat i que, d'acord amb les circumstàncies socials i les necessitats del país, prioritzés unes parts de la regulació, amb el benentès que les omissions eren provisionals i que no comportaven cap mena de renúncia a l'exercici de les competències que li eren pròpies.

3.5.1 *Proposta de sistemàtica d'Índex de Codi Civil*

D'acord amb la seva tasca harmonitzadora, la Secció va elaborar uns qüestionaris en matèria de família i successions en els quals es

plantejaven un seguit de qüestions, amb raons a favor i en contra, sobre punts que calia debatre i arribar a un pronunciament clar en relació amb temes que requerien importants decisions en el procés codificador, ja fos per la seva importància des d'un punt de vista de política legislativa, per raons tècniques o, simplement, a efectes de la futura sistemàtica del Codi Civil.

La Secció va elaborar i contestar els qüestionaris en matèria de persona física i persona jurídica per centrar les grans línies que havien d'orientar l'elaboració dels llibres corresponents.

Va estudiar i debatre l'esquema d'un possible Llibre de la Persona jurídica i el text va ser aprovat pel Ple l'octubre del 2003.

També va debatre, estudiar i valorar la possibilitat de regular la Persona física i de incloure-la com a llibre en el Codi Civil. Concretament, va debatre qüestions susceptibles de regulació com l'emancipació, la capacitat natural, la capacitat del menor d'edat, la tutela, la incapacitació, etc., així com els problemes d'inconstitucionalitat que es podrien plantejar.

Va estudiar i analitzar les diferents formes de tramitació del futur Codi Civil, considerant que la forma més apropiada era la de la delegació legislativa per a refondre els textos existents. Va ser descartada la Llei de Bases perquè no es tractava de marcar uns principis per un futur desenvolupament del dret civil català, sinó de recollir i completar la regulació existent i integrar-la en el Codi Civil de Catalunya.

Es va estudiar l'estructura bàsica, la forma d'aprovació dels diferents llibres en lleis seriadades, el procediment, la necessitat d'aprovar per llei les modificacions essencials i les noves regulacions i l'elaboració després dels textos refosos corresponents.

Els llibres que componen aquest codi són sis. El primer s'ocupa de les disposicions generals; el segon, de la persona i de la família; el tercer, de la persona jurídica; el quart, de les successions, el cinquè, dels drets reals i el sisè, de les obligacions i els contractes.

S'elaborà el text d'una primera Llei del Codi Civil que contenia l'estructura bàsica i les parts que composaven el codi, el procés de tramitació de les lleis i l'habilitació per refondre.

El mes d'octubre del 2001 la Secció va rebre els encàrrecs que s'havien fet a juristes externs sobre el Títol preliminar del Codi Civil, sobre la prescripció i la caducitat.

Es va decidir que aquestes dues últimes formessin un llibre independent perquè tenien prou identitat i completesa per anar soles. Més endavant es va acordar incorporar aquestes figures dins el Llibre I i en un títol independent.

El text normatiu que inclou l'estructura del Codi Civil i el Títol preliminar va ser aprovat pel Ple de la Comissió de Codificació el 3 de desembre del 2001. I el 13 de febrer del 2002, va ser aprovat el text sobre la Prescripció i la Caducitat, inclòs dins el Llibre I de la Llei Primera del Codi Civil.

3.5.2 *Llei Primera del Codi Civil*

Va ser aprovada pel Parlament de Catalunya, per Llei 29/2002, de 30 de desembre. Les seves característiques essencials són:

- Estableix l'estructura, el contingut i el procediment de tramitació del Codi Civil català.
- Les disposicions que s'hi troben caracteritzen el Codi Civil com a dret comú a Catalunya.
- És un codi obert, de formació successiva, amb la finalitat de possibilitar-ne l'actualització.

Introducció

Aquesta llei va ser aprovada durant la sisena legislatura; va ser l'onzena llei en matèria de dret civil català d'aquell període i demostra, un cop més, la sensibilitat del Govern en aquesta tasca. En aquell moment el responsable del Departament de Justícia era Josep Delfi Guàrdia.

La tasca que s'escomet amb aquesta llei és la de culminar el procés codificador amb la finalitat de tenir un únic cos legal que abasti el dret civil de Catalunya.

Es pretén que el Codi Civil de Catalunya conjugui modernitat amb identitat; que assoleixi la unitat, la sistematització i la màxima completesa possible; que garanteixi la cohesió de les normes d'un mateix àmbit; i que contribueixi a l'estabilitat del dret i a la seguretat jurídica.

La idea de la codificació enllaça amb la que afirma que l'àmbit territorial sobre el qual s'aplica un codi constitueix una autèntica nació, dotada d'autonomia legislativa, tingui o no tingui forma jurídica d'Estat.

Objectius de la llei

El primer és establir l'estructura, el contingut i el procediment de tramitació del codi, que estarà compost per sis llibres i s'elaborarà en forma de codi obert amb la finalitat de possibilitar l'actualització del nostre dret civil d'una manera continuada, per tal d'adequar-lo als canvis que es puguin produir derivats del progrés social i del desenvolupament científic-tecnològic.

El segon objectiu d'aquesta llei és redactar el Llibre primer del Codi Civil, amb la rúbrica Disposicions generals, que s'estructura en dos títols.

Contingut

El Títol Primer, sota l'epígraf Disposicions preliminars, recull els preceptes continguts en el Títol preliminar i en les Disposicions finals segona i quarta de la Compilació del dret civil de Catalunya, i els completa. D'una banda, amb la incorporació de principis i doctrina que si bé són substancials al dret civil català, s'expressen de manera explícita per primer cop, i de l'altra, amb normes que, encara que d'una manera dispersa, ja es troben en l'ordenament jurídic català vigent.

El Títol Segon, sota l'epígraf la prescripció i la caducitat, pretén actualitzar i sistematitzar aquestes institucions buscant una regulació substantiva més completa, moderna i dinàmica, tot tenint en compte els ordenaments jurídics del nostre entorn.

Estructura

Aquesta Llei Primera del Codi Civil de Catalunya té l'origen en els treballs de les diverses seccions i del Ple de la Comissió de Codificació de l'Observatori de Dret Privat de Catalunya.

L'article 2 d'aquesta llei estableix l'estructura que haurà de tenir el Codi Civil de Catalunya. Aquesta tindrà sis llibres i les disposicions addicionals, transitòries i finals corresponents.

Els llibres que componen el Codi Civil de Catalunya són els següents:

- a) Llibre primer, relatiu a les disposicions generals, que inclou les disposicions preliminars i la regulació de la prescripció i la caducitat.
- b) Llibre segon, relatiu a la persona i a la família, que inclou la regulació de la persona física, les matèries actualment compreses en el Codi de Família i les lleis especials d'aquest àmbit.
- c) Llibre tercer, relatiu a la persona jurídica, que inclou la regulació de les associacions i les fundacions.
- d) Llibre quart, relatiu a les successions, que inclou la regulació de les matèries contingudes en el Codi de Successions per causa de mort i en les altres lleis especials d'aquest àmbit.
- e) Llibre cinquè, relatiu als drets reals, que inclou la regulació d'aquesta matèria aprovada pel Parlament.
- f) Llibre sisè, relatiu a les obligacions i contractes, que inclou la re-

gulació d'aquestes matèries, comprenent-hi els contractes especials i la contractació que afecta els consumidors, aprovada pel Parlament.

Cada llibre del Codi Civil de Catalunya es divideix en títols, i aquests, en capítols. Els capítols es poden dividir en seccions i aquestes, eventualment, en subseccions.

3.5.3 Projecte de llei i Proposició de llei de la Segona Llei del Codi Civil de Catalunya

Durant la sisena legislatura, la Secció de Patrimonial de l'Observatori va estar treballant en el desenvolupament del Llibre tercer de la Compilació del dret civil de Catalunya i la sistematització de la legislació especial actualment vigent sobre alguns drets reals limitats, amb la finalitat de completar la regulació d'aquesta part de la matèria civil, relativa al dret patrimonial.

Els treballs, que van anar configurant el contingut del Llibre cinquè del Codi Civil de Catalunya, van ser aprovats en diferents sessions plenàries de la Comissió de Codificació durant els anys 2002 i 2003. Àdhuc es va preparar una publicació amb tots els treballs fets per tal de donar-los a conèixer a la comunitat jurídica.

Era, aquest, un treball de gran envergadura que difícilment podia aprovar-se pel Parlament de Catalunya en un termini curt de temps.

Però, amb la idea de fer pública aquesta feina i també amb la d'avançar el seu possible debat parlamentari, s'organitzaren unes jornades sobre el tema el mes de juny del 2003, i el juliol el Govern va aprovar el Projecte de llei, que va ser tramès d'immediat al Parlament.

La Legislatura tocava al seu fi, ja que el mes de setembre el President Pujol convocava eleccions al Parlament de Catalunya. Per tant, el Projecte de llei de la Segona Llei del Codi Civil de Catalunya, que regulava el contingut del seu Llibre cinquè, sobre drets reals, va decaure.

PROPOSICIÓ DE LLEI

Iniciada la setena legislatura, amb els canvis de govern, essent president de la Generalitat Pasqual Maragall, i estant a l'oposició CiU, va ser presentat al Registre del Parlament una Proposició de llei —que és la forma legal de presentar-la un grup parlamentari— de la Segona Llei del Codi Civil de Catalunya. La va presentar CiU.

En la presa en consideració de l'esmentada proposició, el grup proponent ho va defensar dient que era la forma de demostrar la importància que CiU havia donat sempre al dret civil català i que es temia que no seria la mateixa que tindria l'actual govern.

Era donar un pas important en la tasca codificadora i de desenvolupament del dret civil i es va defensar la seva presentació i debat posterior per mantenir la tasca ja iniciada el mes de juliol quan l'anterior govern l'havia presentada.

El Llibre cinquè, s'estructura en sis títols i amb la denominació genèrica de «drets reals», està dedicat a la regulació dels béns, la possessió, el dret de propietat i els drets reals limitatius del domini.

Aquesta Proposició de llei suposava un pas més en el procés codificador que, iniciat amb el Codi de Successions i el Codi de Família, va tenir la seva culminació amb la Llei Primera del Codi Civil de Catalunya.

Significava, també, el pas següent en la configuració del Codi Obert, ja que com es va dir en el seu dia, cada nova llei aniria conformant el futur codi, mitjançant la presentació de lleis seriadades, que haurien de correspondre's a cadascun dels llibres, o eventualment, a cadascuna de les parts de llur contingut.

Aquesta Segona llei es corresponia amb el Llibre cinquè i era un pas importantíssim la seva presa en consideració, doncs significava la continuïtat d'un procés iniciat l'any 1980.

La Proposició de llei no va ser votada favorablement. CiU va proposar la creació d'una ponència conjunta que permetés aportar com a document de treball el projecte; també va ser rebutjada.

Les diferents seccions de l'Observatori han treballat en diferents

projectes legislatius, que haurien pogut pràcticament emplenar el contingut de la Primera Llei durant la setena Legislatura. Però no sembla voluntat del govern tripartit continuar amb aquesta tasca legislativa. Estaven ja preparats les modificacions del Llibre de Família i del de Successions.

En els darrers 24 anys s'ha fet molt en matèria de dret civil, però queda acabar aquesta feina, normalitzar el nostre Dret i el desig és que passats uns mesos del nou govern de Catalunya, aquesta situació es normalitzi i es continuï treballant en el seu desenvolupament.

APUNT FINAL

El juliol del 2005, dinou mesos després de l'inici de la setena legislatura i amb el govern tripartit s'ha presentat per part del govern la Segona Llei del Codi Civil. A més d'aquest projecte només ha estat presentada i aprovada la modificació de la Llei d'Unions Estables de parella per tal que les parelles homosexuals puguin adoptar, situació i reforma que, com ja hem vist en el capítol corresponent, ha empitjorat moltíssim, junt amb altres causes, les adopcions a Catalunya.

Pel que fa a la Segona Llei del Codi Civil el Consell Rector de l'Observatori en la seva reunió de març del 2005 va ser assabentat dels treballs de revisió que s'estaven fent, va ser presentat al Parlament, i va ser aprovat definitivament pel Parlament de Catalunya el març del 2006, tres mesos abans de finalitzar la legislatura. En línies generals la llei aprovada era cosina germana del projecte presentat pel darrer govern de CiU. Vàrem presentar esmenes, la majoria van ser acceptades i vàrem recolzar el projecte. Si bé cal constatar que el títol que regula les situacions de comunitat i específicament, la propietat horitzontal, ha estat molt discutit per la doctrina i la pràctica, doncs està creant una certa inseguretat jurídica, que obligarà al nou govern a presentar una reforma legal.